

บทที่ 2

นโยบายวัฒนธรรมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม

ระหว่าง พ.ศ. 2485-2487

การดำเนินนโยบายวัฒนธรรมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่กล่าวมาแล้ว ประสบความสำเร็จค่อนข้างสูง ประชาชนส่วนมากให้การยอมรับในอำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงให้การยอมรับนโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลไปด้วยทั้งในสภาและนอกสภา ฉะนั้นเมื่อรัฐบาลได้ประกาศใช้นโยบายวัฒนธรรมในรูปของกฎหมายคือ พระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2483 และพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมอีกหลายฉบับ เสนอเข้าสู่ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร จึงได้รับการยอมรับจากสมาชิกสภาผู้แทนด้วยดี ร่างพระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมสามารถผ่านการพิจารณาของที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรได้อย่างง่ายดาย

แต่เมื่อประเทศไทยยินยอมให้ญี่ปุ่นเดินทัพผ่านประเทศไทย เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2484¹ และรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตรเมื่อวันที่ 25 มกราคม 2485 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกลุ่มหนึ่งที่ไม่เห็นด้วยกับการประกาศสงครามดังกล่าว ซึ่งมีทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1 และประเภทที่ 2 ได้พยายามหาหนทางที่จะล้มล้างรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม และต่อต้านญี่ปุ่นในประเทศไทย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกลุ่มนี้ภายหลัง

¹ แกมสุข นุ่มนนท์, เมืองไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2, หน้า 1. อ้างจากกระทรวงการต่างประเทศ, โตเกียว, เรื่องสงครามโลกครั้งที่ 2 (แบชีฟิค) เลขที่ A 7.0.0.9-3-1, ลงวันที่ 8 ธันวาคม 2484 สนธิสัญญาไทย-ญี่ปุ่น.

เมื่อความลับได้เปิดเผยแล้ว ปรากฏว่าได้เข้าร่วมในขบวนการเสรีไทยด้วย การคัดค้านจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในนโยบายการเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 2 ดังกล่าว ได้ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกลุ่มนี้ทำการคัดค้านนโยบายวัฒนธรรมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ร่วมกันไปด้วย ดังจะได้กล่าวถึงโดยละเอียดต่อไป

1. สภาพทางการเมืองในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่มีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลและรัฐสภา

รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ยินยอมให้ญี่ปุ่นเดินทัพผ่านประเทศไทยเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2484 ในวันรุ่งขึ้นรัฐบาลก็ได้มีพระราชกฤษฎีกาเรียกประชุมวิสามัญของสภาผู้แทนราษฎรเป็นการด่วนพิเศษ เพื่อแถลงให้สภาผู้แทนราษฎรได้รับทราบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ปรากฏว่าที่ประชุมได้รับทราบเรื่องนี้ด้วยความโศกเศร้า¹ อันแสดงให้เห็นว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ได้มีความยินดีกับการเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 2 กับญี่ปุ่น แต่กลับมีความรู้สึกที่ "...คล้ายกับเด็กถูกผู้ใหญ่ที่มีกำลังมหาศาลรังแก จะสู้ก็สู้ไม่ได้ มีทั้งความวิตกว่า ประเทศไทยได้สูญเสียเอกราชอธิปไตยไปแล้ว"² สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ไม่เห็นด้วยกับการประกาศสงครามดังกล่าว ได้เริ่มดำเนินการเป็นฝ่ายค้านรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ขึ้นเป็นครั้งแรก

การดำเนินการของกลุ่มผู้คัดค้านจะมีการรวมกลุ่มกันได้ดีมากยิ่งขึ้น เมื่อนายปรีดี พนมยงค์ ได้รับแต่งตั้งเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ต่อจากเจ้าพระยามรราชที่ถึงแก่อสัญกรรมตั้งแต่วันที่ 16 ธันวาคม 2484³ เป็นต้นมา การรวมกลุ่มของผู้คัดค้านจะเริ่มขึ้นในระหว่างผู้ที่

¹⁻² ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, รัฐสภาไทยในรอบ 42 ปี, หน้า 379.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 380.

ไว้เนื้อเชื่อใจกันและกระทำกันเป็นความลับที่สุด โดยมีวัตถุประสงค์ในการโค่นล้มอำนาจของ
 รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ตามวิถีทางรัฐสภาเพราะจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ใช้อำนาจ
 เห็นอรรถาธิบายผู้แทนราษฎรโดยไม่ได้ให้ความเคารพและกังวลต่อสภาเลย ประกอบกับการ
 ควบคุมสภาอย่างได้ผล ได้นำไปสู่การใช้อำนาจอย่างหลงระเริงของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม
 จนกลายเป็นลัทธิผู้นำซึ่งมีลักษณะเป็นการเผด็จการตามลัทธิชาตินิยมที่รุนแรง และมีลักษณะทำนอง
 เกี่ยวกับชาตินิยมโดยฮิตเลอร์ในเยอรมันนี มุสโสลินีในอิตาลี และมุสตาฟา เคมาล ในตุรกี¹
 การใช้ลัทธิชาตินิยมอย่างรุนแรงและการนำประเทศไปสู่การสงครามภายนอกประเทศได้นำผลร้าย
 มาสู่ประเทศไทย และจอมพล ป. พิบูลสงคราม เองโดยไม่รู้ตัว ประชาชนเริ่มไม่พอใจการดำเนิน
 นโยบายวัฒนธรรมอย่างรุนแรงของรัฐบาล ประชาชนเริ่มแสดงอาการเบื่อหน่ายและต้องการปลีกตัว
 ออกจากคำสั่งของท่านผู้นำ หรือออกจากสังคมใหม่ที่ผู้นำสร้างขึ้น² เพราะนโยบายดังกล่าวได้
 เข้าไปทำลายความเป็นปัจเจกบุคคลให้สูญสิ้นไป³ โครงการต่าง ๆ ของรัฐบาลดำเนินไปอย่าง
 รวดเร็วจนประชาชนปรับตัวไม่ทัน ประกอบกับสถานการณ์ทางการเมืองและการสงครามทำให้
 ฐานะของรัฐบาลอ่อนแอลง อันเนื่องด้วยความไม่มีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจของชาติ
 ในยามสงครามได้ ประชาชนต้องประสบภัยแห่งสงคราม มีความอดอยากขาดแคลนเกิดขึ้น

¹ B.J. Terwiel, Field Marshal Plaek Phibun Songkhram, p. 13.

² เฉลิมเกียรติ พิวนวล, "จิตวิทยาของระบบอำนาจนิยม : ศึกษากรณีการสร้างชาติ
 ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม" วารสารธรรมศาสตร์ 9 : 2 (ตุลาคม-ธันวาคม, 2522) : 61.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 59.

โดยทั่วไป ฉะนั้นยิ่งนานวันประชาชนและรวมถึงสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางส่วนก็เริ่มลดความ
ชื่นชมในตัวผู้นำลง

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเคยมีบทบาทแต่เพียงรับรู้การกระทำของรัฐบาล จึงเริ่มใช้
ความมีจุดอ่อนของรัฐบาลในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เริ่มแสดงปฏิกิริยาตอบโต้การดำเนิน
นโยบายบางประการของรัฐบาล ซึ่งจะพบว่านโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลในยามสงครามจะมี
จุดอ่อนอยู่หลายประการที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะนำมาโจมตีได้ ดังนั้นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
จึงได้คัดค้านร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2485 ของรัฐบาล
เมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2485¹

นับจากนั้นเป็นต้นมาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐสภากับรัฐบาล ก็มีได้ดำเนินไปอย่างราบรื่น
เหมือนดังที่เคยเป็นมา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีการรวมกลุ่มอยู่ในขบวนการเสรีไทย ซึ่งประกอบ
ด้วยสมาชิกทั้ง 2 ประเภท ได้แสดงการคัดค้านร่างกฎหมายที่รัฐบาลเสนอเข้าสู่สภา โดยสมาชิก
สภาผู้แทนฯ ประเภทที่ 1 จะอภิปรายคัดค้านรัฐบาลเพิ่มมากขึ้น แต่ถึงกระนั้นร่างพระราชบัญญัติ
ของรัฐบาลที่เสนอเข้าสู่สภาก็ยังสามารถผ่านการพิจารณาของสภาไปได้ เพราะสมาชิกสภาผู้แทนฯ
ประเภทที่ 2 ยังไม่ได้เปิดเผยตนที่จะคัดค้านนโยบายรัฐบาลอย่างเต็มที่ ซึ่งก็น่าจะเป็นเช่นนั้น
เพราะบารมีของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในสภายังมีอยู่มาก และสมาชิกสภาผู้แทนฯ ประเภทที่ 2
มาจากการแต่งตั้ง จึงไม่กล้าแสดงการคัดค้านรัฐบาลผู้มีพระคุณแก่ตน

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะเริ่มแสดงปฏิกิริยาคัดค้านรัฐบาลอย่างเด่นชัด นับแต่จอมพล ป.
พิบูลสงคราม ประกาศลาออกจากตำแหน่งแล้วกลับไม่ยอมลาออก เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2486
และกรณีที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ไม่ยอมลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งประธาน
สภาและรองประธานสภา อันได้แก่นายทวี บุญเกตุ และนายควง อภัยวงศ์ ตามลำดับ เมื่อ
วันที่ 26 มิถุนายน 2486 เพราะเห็นว่าบุคคลทั้งสองเป็นพรรคพวกของนายปรีดี พนมยงค์

¹สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร,
ครั้งที่ 20/2485 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3, วันพฤหัสบดีที่ 19 พฤศจิกายน, 2485, หน้า 772.

ซึ่งดำเนินการวางแผนโค่นอำนาจ จอมพล ป. พิบูลสงคราม และต่อต้านญี่ปุ่นในสภาผู้แทนราษฎร ร่วมกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1

เหตุการณ์ความขัดแย้งครั้งนี้สภาต้องยินยอมตามความปรารถนาของรัฐบาลด้วยการประชุมพิจารณาเลือกประธานสภาและรองประธานสภาขึ้นใหม่ อันได้แก่ พล.ร.ท.กระแสด ประวาทนะวิน สรยุทธเสนี และ พล.ต.พระประจันมหาติกุล ประจันปัจจนึก ตามลำดับ

การที่รัฐบาลต้องใช้อิทธิพลของฝ่ายบริหารครอบงำสภาเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลได้ใช้อำนาจที่เกินขอบเขต โดยไม่คำนึงถึงมติของสภา และเป็นสิ่งที่แสดงว่า บารมีของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในสภาคดลงอย่างมาก เมื่อเปรียบเทียบกับตอนที่เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีใหม่ ๆ ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะพยายามเอาอกเอาใจสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1 ด้วยการขยายเวลาการดำรงตำแหน่งออกไปอีก 2 ปี¹ ก็ตาม

นอกจาก จอมพล ป. พิบูลสงคราม จะใช้อิทธิพลเข้าแทรกแซงการปฏิบัติหน้าที่ของสภาผู้แทนราษฎรแล้ว ยังใช้อำนาจและอิทธิพลในระบบราชการเข้าควบคุมกลไกการบริหารงานของรัฐบาล เพื่อมิให้ดำเนินไปอย่างถูกต้องสมบูรณ์ตามระบอบประชาธิปไตย โดยการส่งย้ายนายทองเปลว ชลภูมิ เลขาธิการรัฐสภาให้ไปประจำกรมประสานงานสัมพันธ์มิตร ทั้งนี้เพราะนายทองเปลว ชลภูมิ ใช้อำนาจในตำแหน่งบรรจุกะตุฎตามเข้าสู่ระเบียบวาระการประชุมบ่อยครั้ง อันจะทำให้เป็นการกระทบกระเทือนต่อการยุทธของทหารได้ นอกจากนี้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในฐานะผู้บัญชาการทหารสูงสุดได้ออกคำสั่งไปยังประธานสภาผู้แทนราษฎรว่า ก่อนจะอนุมัติให้บรรจุกะตุฎตามเข้าสู่วาระการประชุมรัฐสภา ขอให้ส่งกระทู้ถามของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมายังกองบัญชาการทหารสูงสุดพิจารณาเสียก่อน ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันรักษาชาติ คงจะไม่ถือว่า

¹"พระราชบัญญัติขยายกำหนดเวลาอยู่ในตำแหน่งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร"

เป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญแต่ประการใด¹ อีกทั้งยังมีจดหมายถึงประธานสภาเป็นการส่วนตัว
ขอร้องมิให้จัดการประชุมกัน "...เพื่อกิจการบ้านเมืองจนเกินไป ซึ่งจะทำให้เป็นบ่อเกิดแก่การ
รวนเรในการปกครอง"² และในวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2486 จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ได้
สั่งการแก่เลขาธิการส่วนตัวให้ทำเรื่องเพื่อปิดสมัยประชุมสภาเป็นการด่วน³

การกระทำของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในลักษณะที่ไม่เคารพกติกาที่กำหนดไว้ใน
รัฐธรรมนูญนี้ ได้สร้างความไม่พอใจให้แก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1 เป็นอย่างมาก
นายพัน สุพรรณสาร ผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้อภิปรายถึงการกระทำของรัฐบาล
ที่ไม่เคารพสภา และกติกาในรัฐธรรมนูญไว้ว่า

...ฉันใครจะขอความกรุณาเรียนอย่างจริงจังและเรียนอย่างเสียใจว่า รัฐบาล
ไม่ได้กังวลต่อสภาฯ เลย... ท่านควรจะได้ให้เกียรติต่อสภาฯ บ้าง ...รัฐบาล
ไม่เคยคิดบ้างหรือว่าในสภาฯ นี้ ท่านสามารถจะบันดาลอะไร ๆ ได้ทุกอย่าง แต่
ท่านไม่ควรมาแก้ไขในเมื่อกิจการนั้นผลัดไปโดยท่านไม่ได้เสียแฉะตั้งแต่ต้น
เลยเช่นนี้ ผลแห่งการกระทำไปนั้น ผู้ที่เคารพรัฐธรรมนูญ ก็รู้สึกน่าอนาถใจ...⁴

¹อ.พิบูลสงคราม, จอมพล ป. พิบูลสงคราม เล่ม 2 (พระนคร : ศูนย์การพิมพ์,
2519), หน้า 77-78.

²จอมพล. พิบูลสงคราม, สมุดสั่งการฝ่ายทหาร เล่ม 2, วันที่ 16 กุมภาพันธ์
2486, หน้า 228-229. และวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2486, หน้า 229-230. และสำนักงาน
เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 8/2486 (วิสามัญ)
สมัยที่ 2 ชุดที่ 3, วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2480, หน้า 245-246.

³จอมพล ป. พิบูลสงคราม, เรื่องเดียวกัน, วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2486, หน้า 231.

⁴สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร,
ครั้งที่ 2/2486 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3, วันพฤหัสบดีที่ 1 กรกฎาคม 2486, หน้า 279.

...การเปลี่ยนแปลงมติเช่นนี้ไปแล้ว ต่อไปในทางหลักของรัฐธรรมนูญแล้ว ฉันก็รู้สึก
ว่าความสำคัญของสภา นั้นไม่มีอะไรเลย คือว่าถ้าสภา จะลงมติไปอีก รัฐบาล
ไม่ชอบ หรือขัดด้วยความรู้สึกของรัฐบาล ก็ย้อนกลับมาพิจารณาใหม่ ไม่ทำตาม
รัฐธรรมนูญมาตรา 38 และ 39 ซึ่งบัญญัติไว้¹ ...อย่างไรก็ดี ขอให้ท่านสมาชิก
ที่เคารพทั้งหลายโปรดรักเกียรติของสภา ไว้ คือว่าแม้จะเป็นการขัดความประสงค์
ของท่านนายกรัฐมนตรีที่เราทราบกันอยู่เวลานี้ก็จริง อยากจะขอความกรุณากับท่าน
นายกและท่านคณะรัฐมนตรีทั้งหมด ขอให้โปรดให้เป็นไปตามวิถีทางจะงามกว่า²

ในการนี้สมาชิกสภาผู้แทนฯ ประเภทที่ 2 คือ พ.ต. วิลาส โอสถานนท์ ซึ่งเป็นสมาชิก
สภาผู้แทนประเภทที่ 2 มาตั้งแต่เริ่มมีรัฐสภา ได้ยอมรับว่ารัฐบาลทำไมถูกต้องอันจะนำความ
เสื่อมเสียมาสู่สภาผู้แทนราษฎรเป็นอันมาก³ ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับรัฐสภาในช่วงปี
พ.ศ. 2486 นั้นนับว่ามีความเด่นชัดมาก สมาชิกสภาผู้แทนฯ ประเภทที่ 1 หลายคนที่เกี่ยวข้องอยู่
ในขบวนการเสรีไทย ได้แสดงการคัดค้านรัฐบาลอย่างรุนแรง แม้สมาชิกสภาผู้แทนฯ ประเภท
ที่ 1 ที่มีได้เป็นเสรีไทย เช่น นายบุญเที่ยง ทองสวัสดิ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดแม่ฮ่องสอน
ก็ได้แสดงบทบาทคัดค้านรัฐบาลอย่างรุนแรงเช่นเดียวกัน

ส่วนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 2 สายพลเรือน ก็ได้ดำเนินการคัดค้านรัฐบาล
ด้วย เพราะบุคคลเหล่านี้ไม่พอใจการกระทำของรัฐบาลที่ไม่เคารพมติของสภา และบุคคลเหล่านี้

¹ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร,
ครั้งที่ 2/2486 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3, วันพฤหัสบดีที่ 1 กรกฎาคม 2486, หน้า 251.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 282.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 297.

ได้ร่วมอยู่ในกลุ่มผู้ต่อต้านรัฐบาลด้วยคือ นายทวี บุญยเกษตร นายทอง อภัยวงศ์ นายดิเรก ชัยนาม นายสงวน ตุลารักษ์ นายสงวน ทองประเสริฐ นายยล สมานนท์ เป็นต้น

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 2 สายทหารหลายคน โดยเฉพาะสายทหารเรือ ได้หันมาเป็นฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ และเสรีไทย และดำเนินนโยบายต่อต้าน จอมพล ป. พิบูลสงคราม ด้วยเช่นเดียวกัน บุคคลสำคัญของกลุ่มนี้คือ พล.ร.ต.สังวร สุวรรณชีพ น.ต.หลวงนาวาวิจิตร และ พล.ร.ท.สินธุ์มสนาวิน ร.น.

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 ทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น ทหารไทยถูกส่งไปรบในมณฑลพ่ายัพ เป็นจำนวนมาก ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนฯ ประเภทที่ 2 ที่เป็นทหารไม่ได้ปฏิบัติราชการใน กรุงเทพฯ จึงมิได้เข้าร่วมประชุมรัฐสภา¹ ทำให้ผู้ที่สนับสนุนรัฐบาลในรัฐสภามีคะแนนเสียงลดลง เป็นอย่างมาก

ความผันผวนของเหตุการณ์ในการยุทธของสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ญี่ปุ่นกลับเป็นฝ่าย ตั้กรับ และเพลี่ยงพล้ำในการรบในหลายสมรภูมิ นับแต่ปลายปี พ.ศ. 2485 เป็นต้นมา ทำให้ การดำเนินงานของกลุ่มฝ่ายค้านในรัฐสภา ที่จะโค่นล้มรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในรัฐสภา ได้ผลดีขึ้นตามลำดับ คะแนนเสียงสนับสนุนรัฐบาลในรัฐสภาลดลงเรื่อย ๆ ฉะนั้นความสัมพันธ์ ระหว่างรัฐบาลและรัฐสภาในระยะเวลาดังกล่าวนี้ จึงเป็นไปในลักษณะที่เกิดการแข่งขันกัน ระหว่างฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายสนับสนุนกลุ่มฝ่ายค้านในสภา ของนายปรีดี พนมยงค์ ความสัมพันธ์ ระหว่างรัฐบาลกับรัฐสภานับแต่ปลายปี 2485 เป็นต้นมา จึงมิได้ดำเนินไปอย่างราบรื่น การดำเนินงานของฝ่ายค้านรัฐบาลปรากฏตัวขึ้นทีละน้อย ๆ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นฝ่าย ค้านคอยจับจ้องความบกพร่องหรือความผิดพลาดของรัฐบาลอยู่แล้ว ก็ได้นำมาเป็นข้ออภิปราย

¹ Benjamin A. Batson, "The Fall of Phibun Government 1974" Journal of Siam Society. Vol. 62, Part 2 (July, 1974), p.105. อ้างใน พรเลิศ พันธุ์วัฒนา, "โครงการย้ายเมืองหลวงจากกรุงเทพฯ ไปเพชรบูรณ์ _____", หน้า 153.

ตกเตียงกันในสภาผู้แทนราษฎร โดยมีนายปรีดี พนมยงค์ คอยหนุนหลังอยู่¹

กลุ่มผู้คัดค้านการประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตรในสงครามโลกครั้งที่ 2 เห็นว่า ความผูกพันที่ประเทศไทยมีกับประเทศญี่ปุ่นที่ดำเนินมาแล้วนั้น ไม่ได้ก่อให้เกิดผลดีต่อฝ่ายไทย แต่ประการใดเลย เช่น ในคราวที่เกิดสงครามอินโดจีน ญี่ปุ่นได้ดำเนินการเป็นศูนย์กลางเพื่อ โกล่เกลี่ยข้อพิพาทขึ้นที่กรุงโตเกียว ผลของความตกลงฝ่ายไทยได้ดินแดน 4 จังหวัดในอินโดจีน แต่ต้องจ่ายเงินชดเชยให้แก่ฝรั่งเศสเหมือนกับการซื้อดินแดนกลับคืนมาที่เดียว² และภายหลังจาก สงครามคราวนี้ประเทศไทยต้องนำประเทศเข้าเกี่ยวข้องกับสัมพันธมิตรกับประเทศญี่ปุ่นจนยากที่จะถอนตัว ออกไปได้ นอกจากนี้การทำสงครามอินโดจีนยังทำให้ประชาชนตามแนวชายแดนเดือดร้อนเพราะ การถูกเกณฑ์แรงงาน อาวุธ และสัตว์พาหนะไปรบด้วย ประกอบกับผู้ที่มองการณ์ไกลและเข้าใจ เหตุการณ์การเมืองระหว่างประเทศเป็นอย่างดี เริ่มตระหนักว่าการนำประเทศเข้าไปเกี่ยวข้องกับ มหาอำนาจฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมากเป็นพิเศษ และการประกาศตนเป็นศัตรูกับมหาอำนาจฝ่าย ตรงกันข้าม อาจจะนำความเดือดร้อนยุ่งยากมาสู่ประเทศได้ ในฐานะประเทศเล็กเช่นประเทศไทย ควรจะดำเนินนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมากเป็นพิเศษ น่าจะเป็นการเหมาะสมที่สุด³ เพราะเมื่อฝ่ายไทยดำเนินนโยบายผูกมิตรกับญี่ปุ่นมากขึ้น ญี่ปุ่นได้สร้างความกดดันให้ฝ่ายไทยต้อง

¹หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพลเรือตรีหลวงสังวรยุทธกิจ, หน้า 116 และ 117.

²สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 1/2484 (วิสามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3, วันจันทร์ที่ 9 มิถุนายน 2484, หน้า 4-26.

³สมุทร สุรักขะ, 26 ปกวิวัติไทยและรัฐประหารสมัย 2489-2502 (พระนคร : โรงพิมพ์สื่อการพิมพ์, 2507), หน้า 284. อ้างว่านายปรีดีถึงกับเรียกประชุมนักศึกษาจาก ธรรมศาสตร์ดำเนินการเดินขบวนสนับสนุนการเรียกร้องดินแดนคืน.

จำหน่ายคูปองและยางพาราให้เป็นจำนวนมาก และขอกู้ยืมเงินจากไทยเพื่อซื้อสินค้าไทยซึ่งเท่ากับ เป็น "อัฐยายซื้อขนมยาย"¹ ฝ่ายไทยก็ตกอยู่ในฐานะที่ถุกญี่ปุ่นมัดมือชกอยู่ตลอดเวลา จนกระทั่ง ยินยอมให้ญี่ปุ่นเดินทัพผ่านประเทศไทย และประกาศสงครามกับอังกฤษและอเมริกาในสงครามโลก ครั้งที่ 2 อันยังผลให้รัฐบาลไทยในสมัยต่อมาต้องชำระหนี้สงครามราคาแพงต่อไป²

เมื่อกลุ่มผู้คัดค้านจอมพล. ปิบูลสงคราม มีแผนการจะคัดค้านรัฐบาลจอมพล ป. ปิบูลสงคราม โดยวิธีทางรัฐสภาแล้ว จึงได้ทำการคัดค้านร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับวัฒนธรรม ของรัฐบาลร่วมไปด้วย โดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกลุ่มฝ่ายค้านนี้จะโจมตีรัฐบาลในการใช้นโยบายวัฒนธรรมมาบังคับประชาชนในยามยากแค้นโดยไม่เห็นอกเห็นใจราษฎร³ เรื่องการ เกณฑ์แรงงานราษฎรไปสร้างเมืองเพชรบูรณ์⁴ และพุทธบุรีมณฑลที่อำเภพระพุทธรบาท

¹พรเพ็ญ อ้นตระกูล, "ประเทศไทยกับความเคลื่อนไหวของญี่ปุ่นในเอเชีย ค.ศ. 1938-1941" วารสารธรรมศาสตร์ 9 : 2 (ตุลาคม-ธันวาคม 2522) : 40.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 43.

³หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพลเรือตรีหลวงสังวรยุทธกิจ, หน้า 116.

⁴สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 4/2487 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3, วันพฤหัสบดีที่ 20 กรกฎาคม 2487, หน้า 36.

จังหวัดสระบุรี¹ จนเป็นเหตุให้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ต้องลาออกไปตามวิถีทาง
ประชาธิปไตยเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2487

2. การแสดงทัศนะของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก่อนนโยบายวัฒนธรรม เมื่อประเทศไทยเข้าร่วมรบ
ในสงครามโลกครั้งที่ 2

ภายหลังจากญี่ปุ่นบุกประเทศไทยเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2484 แล้ว สภาฯ ต้องยอมรับ
ในอำนาจของรัฐบาลในยามสงครามที่มีอย่างเต็มที่ การตัดสินใจในปัญหาสำคัญ ๆ ของชาติ
รัฐบาลได้ดำเนินการไปโดยไม่ได้ขอความเห็นชอบจากสภาฯ อีกทั้งยังเพิ่มอำนาจด้วยการประกาศ
กฎอัยการศึกทุกจังหวัดทั่วประเทศ เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2484 และมีการเสนอร่างพระราชบัญญัติ
มอบอำนาจให้รัฐบาลในภาวะคับขัน พุทธศักราช 2484² และ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2485³
นอกจากนี้ในวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2485 จอมพล ป. พิบูลสงคราม ยังมีหนังสือมาถึงประธานสภาผู้แทน
ราษฎร ขอความร่วมมือในการบริหารประเทศในยามสงคราม ประเทศชาติตกอยู่ในภาวะที่มีข้าศึกศัตรู

¹สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร,
ครั้งที่ 5/2487 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3, วันเสาร์ที่ 22 กรกฎาคม 2487, หน้า 78.

²เรื่องเดียวกัน, ครั้งที่ 7/2484 (วิสามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3, วันพฤหัสบดีที่ 4
ธันวาคม 2484, หน้า 281.

³เรื่องเดียวกัน, ครั้งที่ 16/2484-2485 (วิสามัญครั้งที่ 3) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3,
วันพฤหัสบดีที่ 9 เมษายน 2485, หน้า 451.

อยู่รอบด้าน และมีกองทัพของต่างชาติมาตั้งอยู่ในประเทศไทย¹

ในปี พ.ศ. 2485 รัฐบาลได้เสนอร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรมเข้าสู่ที่ประชุมรัฐสภาถึง 4 ฉบับ รวม 5 ครั้ง² และที่ใช้ชื่อเป็นอย่างอื่น แต่ก็ด้วยเหตุผลเพื่อเสริมสร้างนโยบายวัฒนธรรมให้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น อีกหลายฉบับด้วยกัน ฉะนั้นในช่วงปี พ.ศ. 2485 จึงเป็นระยะเวลาที่รัฐบาลได้ใช้อำนาจบริหารครอบงำฝ่ายนิติบัญญัติอย่างเต็มที่ แต่สภาฯ ก็เกิดปฏิกิริยาโต้ตอบการกระทำของรัฐบาลที่บีบบังคับสภาฯ ให้ปรากฏเห็นอย่างเด่นชัด ซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งกันอย่างรุนแรงในปี 2486 และ 2487 จนรัฐสภาสามารถดำเนินวิถีทางประชาธิปไตยโค่นล้มรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้สำเร็จ

ร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรมที่เสนอเข้าสู่ที่ประชุมรัฐสภาในปี พ.ศ. 2485 นี้ 4 ฉบับรวม 5 ครั้ง สามารถผ่านการพิจารณารับหลักการทุกฉบับ และมีรายละเอียดที่จะมีประโยชน์ต่อการนำมาประกอบการพิจารณาได้ดังนี้คือ

¹สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 9/2484-2485 (วิสามัญ ครั้งที่ 3) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3, พุทธศักราชที่ 5 กุมภาพันธ์ 2485, หน้า 160.

²พ.ศ. 2485 มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรมเข้าสู่ที่ประชุมรัฐสภาดังนี้

- ฉบับที่ 2 พ.ร.บ. บำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2485 เสนอสภาฯ เมื่อวันที่ 16 เมษายน 2485
- ฉบับที่ 3 พ.ร.บ. บำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2485 เสนอสภาฯ เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2485
- ฉบับที่ 4 พ.ร.บ. วัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2485 เสนอสภาฯ เมื่อวันที่ 28 กันยายน 2485
- ฉบับที่ 5 พ.ร.บ. วัฒนธรรมแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2486 เสนอสภาฯ เมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2485 และเสนอกลับมาสู่การพิจารณาของสภาอีกครั้งหนึ่ง เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2485 ภายหลังจากสภาฯ แปรญัตติชนะแล้วรัฐบาลไม่ยอมรับ.

ตารางที่ 2 การลงมติรับรองร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรมของรัฐบาล

ร่าง พ.ร.บ. วัฒนธรรม	รับหลักการ เสียง	ไม่รับหลักการ เสียง	วาระการ พิจารณา	การแปรญัตติที่สำคัญ
ฉบับที่ 1 21 กย. 83	102	2	รวดเดียว 3 วาระ	1. แก้ไขมาตรา 7 เรื่องบทลงโทษ ปรับให้ลดลงจาก 24 บาท เหลือ 12 บาท ซึ่งฝ่ายขอแปรญัตติชนะ ด้วยคะแนน 62 : 52 2. มาตราเดียวกัน ให้มีการ ตัดเดือนก่อนลงโทษ แต่ญัตตินี้ ตกไป
ฉบับที่ 2 16 เมย.85	พร้อมเพรียง กัน	-	รวดเดียว 3 วาระ	มาตรา 8 ให้รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงศึกษาธิการรักษาการร่วมกับ มหาดไทยและสาธารณสุข แต่ญัตตินี้ ตกไป
ฉบับที่ 3 5 สค. 85	พร้อมเพรียง กัน	-	ส่งกรรมาธิการ สามัญแปรญัตติ ภายใน 3 วัน	
ฉบับที่ 4 28 กย. 85	พร้อมเพรียง กัน	-	รวดเดียว 3 วาระ	1. อนุมัติมาตรา 10 การตั้งคณะ กรรมการสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ด้วยความเห็นชอบของสภาฯ แต่ แพ้ด้วยเสียง 13:44 2. มาตรา 15 ให้ตัดเดือนก่อนลง โทษ โดยใช้ว่า "ถ้าฝ่าฝืนคำสั่ง ของเจ้าพนักงานต้องโทษปรับ ไม่เกิน 12 บาท" ฝ่ายแปรญัตติ ชนะด้วยคะแนน 48:31

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ร่าง พ.ร.บ. วัฒนธรรม	รับหลักการ เสียง	ไม่รับหลักการ เสียง	วาระการ พิจารณา	การแปรญัตติที่สำคัญ
ฉบับที่ 5 19 พย. 85	60	18	รวดเดียว 3 วาระ	มาตรา 15 เรื่องบทลงโทษ ให้เติมคำว่า "หรือจำคุกไม่เกิน 1 เดือน หรือทั้งปรับทั้งจำ <u>ภาย หลังที่ได้ตัดเตือนแล้ว</u> " ผู้ขอแปร ญัตติชนะด้วยคะแนน 37:26
ฉบับที่ 5 (เสนอครั้งที่ 2) 24 ธค. 85	(ลงมติว่าชอบด้วยข้อบังคับ หรือไม่) (69) 69	(12) 10	ส่งกรรมมา ธิการวิสามัญ แปรญัตติภายใน 7 วัน	

ที่มา สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร,
พ.ศ. 2483-2485.

จากรายละเอียดและสถิติบางประการข้างต้นนี้จะเห็นว่า ร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรม
ทุกฉบับสามารถผ่านการพิจารณารับหลักการจากที่ประชุมรัฐสภาทุกฉบับ ด้วยคะแนนสนับสนุนที่สูงมาก
คะแนนเสียงที่แสดงความไม่สนับสนุนนโยบายวัฒนธรรมมีน้อยมาก คือฉบับที่ 5 มติไม่รับหลักการ
สูงสุด 18 เสียง และเมื่อเสนอกลับเข้ามาครั้งที่ 2 มติไม่รับหลักการมีเพียง 10 เสียงเท่านั้น

ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ รัฐบาลมักจะใช้วิธีเสนอขอให้ที่ประชุมรัฐสภา
พิจารณารวดเดียว 3 วาระ ซึ่งทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่มีเวลาเตรียมตัวเพื่อขอแปรญัตติ

แก้ไขในรายละเอียด จึงต้องยอมตามร่างพระราชบัญญัติที่รัฐบาลเสนอมา และยังพบว่ารัฐบาลมักจะเร่งรัดในการพิจารณาพระราชบัญญัติวัฒนธรรมเป็นอย่างยิ่ง เช่น ฉบับที่ 3 รัฐบาลไม่เสนอพิจารณารวดเดียว 3 วาระ แต่กลับเสนอให้ส่งกรมการพิจารณาภายใน 3 วัน ฉบับที่ 5 (เสนอครั้งที่ 2) รัฐบาลขอส่งกรมการวิสามัญและแปรญัตติภายใน 7 วันเท่านั้น คือเมื่อมีการประชุมสภาผู้แทนราษฎรในสัปดาห์ถัดมา คณะกรรมาธิการวิสามัญก็แปรญัตติเสร็จ ส่งเสนอที่ประชุมให้พิจารณาในวาระที่ 2 และที่ 3 ได้ทัน และยังพบอีกว่าพระราชบัญญัติวัฒนธรรมฉบับนี้ สามารถประกาศในราชกิจจานุเบกษาได้ทันในวันที่ 1 มกราคม 2486¹ ถัดจากวันที่สภา อนุมัติมาเพียงอีก 1 สัปดาห์เท่านั้น

ในการขอแปรญัตติเพื่อแก้ไขร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรมให้เหมาะสมมากยิ่งขึ้น มีการขอแปรญัตติได้สำเร็จในการลดโทษปรับจาก 24 บาท ลงเหลือ 12 บาท ตั้งแต่การเสนอร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรมฉบับที่ 1 มาแล้ว นับเป็นการแสดงบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะทำหน้าที่รักษาผลประโยชน์ของประชาชน รัฐบาลระมัดระวังที่จะกำหนดบทลงโทษในการเสนอร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรมฉบับต่อ ๆ มา

ในการขอแปรญัตติร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรม ฉบับที่ 2 มาตรา 8 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการรักษาการร่วมกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข แต่ปรากฏว่าการแปรญัตตินี้ตกไป เมื่อเวลาผ่านไปเพียง 3 เดือนเศษ รัฐบาลก็ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรม ฉบับที่ 3 มีหลักการเพื่อให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการรักษาการร่วมกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยและสาธารณสุข ตามที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเคยแปรญัตติไว้ในคราวก่อน

¹ราชกิจจานุเบกษา 60 : 1 (แผนกกฎหมาย), (1 มกราคม 2486) : 29-32.
พระราชบัญญัติฉบับนี้ตราไว้ ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2485.

การแปรญัตติครั้งสำคัญเกิดขึ้นในร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรมฉบับที่ 5 ในเรื่องบทลงโทษปรับและจำคุก ให้กระทำภายหลังที่ได้ตกเดือนแล้ว ซึ่งปรากฏว่าฝ่ายสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขณะการแปรญัตติด้วยคะแนนเสียง 37 : 26 แต่เหตุการณ์ครั้งนี้รัฐบาลไม่ยอมรับมติของสภาผู้แทนราษฎรในร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้เข้ามามีอีกครึ่งหนึ่งเป็นครั้งที่ 2 ซึ่งผิดข้อบังคับการประชุมรัฐสภาเป็นอย่างยิ่ง การลงมติของที่ประชุมรัฐสภาจึงต้องมีการลงมติเป็น 2 อย่างคือ มติแรกว่าการเสนอร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้เข้ามามีใหม่ในครั้งนี้ ถูกต้องหรือชอบด้วยข้อบังคับการประชุมสภา หรือไม่ ซึ่งผลการลงมติ รัฐบาลเป็นฝ่ายชนะด้วยคะแนนเสียง 69 : 12 แล้วจึงลงมติรับหลักการ ซึ่งปรากฏรัฐบาลก็ได้รับชัยชนะอีกเช่นเคย ด้วยคะแนนเสียง 69 : 10

ถึงแม้ว่าร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรมทุกฉบับที่เสนอเข้าสู่สภาฯ ในปี พ.ศ. 2485 จะผ่านการพิจารณารับหลักการไปได้ก็จริง แต่ปรากฏในคำอภิปรายแสดงทัศนะของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่อร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรม จะเปลี่ยนแปลงไปจากเมื่อมีการเสนอร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรมฉบับแรก ในวันที่ 21 กันยายน 2483 เป็นอย่างมาก

ประเด็นต่าง ๆ ที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโจมตีจุดอ่อนของร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรมทั้ง 4 ฉบับที่เสนอในปี พ.ศ. 2485 พอจะสรุปได้ดังนี้

1. หลักการในร่างพระราชบัญญัติกว้างขวาง ยากแก่การตีความหรืออาจจะเกิดการคลาดเคลื่อนในการตีความได้ เช่น ในเรื่องความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการแต่งกาย ความมีสมรรถภาพในงานอาชีพ หรือในความนิยมไทย เป็นต้น ข้อความดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่ขาดเกณฑ์การประเมินเพราะคำกล่าวเช่นนี้มีลักษณะเป็นนามธรรมมาก สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่โจมตีจุดอ่อนของหลักการประกอบร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรม ฉบับที่ 2 คือ เจ้าวรทัศน์ ณ ลำพูน ผู้แทนราษฎรจังหวัดลำพูน ได้อภิปรายแสดงทัศนะไว้ตอนหนึ่งว่า

...ข้าพเจ้าข้องใจในหลักการที่รัฐบาลเขียนมานี้ มีถ้อยคำกว้างขวางเหลือเกิน ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการแต่งกายนั้นมีความหมายกว้าง... ความมีสมรรถภาพมีการกินอยู่และงานอาชีพ ตามข้อนี้มีความหมายกว้างเหลือเกิน... ข้าพเจ้าใคร่จะขอ

ให้รัฐบาลชี้แจงให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ให้เป็นที่แน่นอนว่าอย่างไรหนิผิดและอย่างไรหนิ
ไม่ผิด¹

นายจำลอง ดาวเรือง ผู้แทนราษฎรจังหวัดมหาสารคาม ได้แสดงทัศนะโจมตีหลักการ
ประกอบร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรม ฉบับที่ 3 ความว่า ในหลักการของพระราชบัญญัติวัฒนธรรมนั้น
รัฐบาลควรจะเน้นการบำรุงส่งเสริมวัฒนธรรมของชาติไทยให้เจริญรุ่งเรือง หลักการที่ไม่ชัดเจน
แน่นอน ได้ส่งผลให้มีการออกกฎกระทรวงต่าง ๆ ที่ผิดหลักการไปมาก คือไม่ได้เป็นการส่งเสริม
วัฒนธรรมของชาติไทยแต่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นการนำเอาวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาปะปน จะ
เป็นผลให้ประวัติศาสตร์ของชาติไทยเสียหายแตกเป็น² ในการนี้ นายเดือน บุนนาค รัฐมนตรี
ได้เป็นผู้ตอบข้อซักถามของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีใจความว่า

...เราต้องการในเรื่องวัฒนธรรมให้เป็นปึกแผ่น เรื่องวัฒนธรรมนี้ที่จริงก็เป็น
เรื่องกว้าง ๆ และเป็นเรื่องซึ่งจะต้องจัดการกัน ฉันทจะขอชี้แจงให้ท่านทราบได้ว่า
แนวทางที่รัฐบาลทำไป ฉันทก็คิดที่จะบำรุงคนไทยในประเทศนั้นอย่างหนึ่ง สำหรับคน
ต่างด้าวในประเทศไทยนั้นอย่างหนึ่ง และวัฒนธรรมของคนไทยในต่างประเทศอีก
อย่างหนึ่ง เพราะฉะนั้นเรามีแนวทางที่กว้าง ๆ³

จากคำตอบดังกล่าวข้างต้นนี้ ย่อมจะแสดงให้เห็นได้ชัดเจนว่า รัฐบาลจำเป็นต้องเขียน
หลักการไว้กว้าง ๆ และค่อนข้างจะคลุมเคลือ ก็เพื่อจะใช้นโยบายวัฒนธรรมให้เป็นประโยชน์ใน

¹สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร,
ครั้งที่ 17/2484-2485 (วิสามัญ ครั้งที่ 3) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3, วันพฤหัสบดีที่ 16 เมษายน 2485,
หน้า 532.

²เรื่องเดียวกัน. ครั้งที่ 7/2485 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3, วันพฤหัสบดีที่ 5
สิงหาคม 2485, หน้า 189.

³เรื่องเดียวกัน, หน้า 190.

การเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงวัฒนธรรมทั้งของคนไทยและคนต่างด้าวในประเทศไทย ให้มีแนวทางการดำเนินชีวิตตามนโยบายวัฒนธรรมที่ปรับปรุงใหม่ อย่างเป็นทางการอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยใช้แนวทางอันเดียวกันนั่นเอง

นอกจากนี้ ร.ท.ประจวบ มหาพันธ์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุดรธานี กับนายพอง สิทธิธรรม ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี ก็ได้กล่าวโจมตีหลักการประกอบร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรม ฉบับที่ 3 ว่า เป็นการเพิ่มอำนาจให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการอย่างผิดสังเกต¹ เพราะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เคยแปรญัตติขอให้เพิ่มอำนาจให้กับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ รักษาการตามพระราชบัญญัติวัฒนธรรมร่วมกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขมาแล้ว² แต่รัฐบาลไม่ยอมรับ

การแสดงทัศนะโจมตีหลักการของร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ แม้จะมีลักษณะของการโจมตีในเรื่องตัวบุคคลอยู่บ้าง แต่ก็แสดงให้เห็นถึงการที่รัฐบาลขาดหลักการและจุดยืนที่แน่นอน อันเป็นลักษณะของการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า มากกว่าการวางแผนการที่เหมาะสมรัดกุมในระยะยาว อันเป็นผลให้นโยบายวัฒนธรรมมีความไม่แน่นอน เมื่อเหตุการณ์รอบด้านเปลี่ยนไป นโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลก็เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย นอกจากนี้การแสดงทัศนะของ ร.ท.ประจวบ มหาพันธ์ ยังชี้ถึงความผิดพลาดของรัฐบาล ที่ไม่ยอมรับฟังทัศนะของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งสามารถเข้าใจปัญหาและความเหมาะสมของการประกาศใช้พระราชบัญญัติวัฒนธรรมด้วยสายตาทที่กว้างไกล ซึ่งถ้ารัฐบาลรับฟังทัศนะของสมาชิกสภาผู้แทนเสียแต่ครั้งก่อน ก็ไม่มีความจำเป็นจะต้องเสนอพระราชบัญญัติวัฒนธรรมเข้ามาอีกครั้งหนึ่ง ให้อย่างยากเสียเวลาของสภาฯ และยิ่งมาถูกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโจมตีเอาได้อีกด้วย

¹สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 7/2485 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3, วันพฤหัสบดีที่ 5 สิงหาคม 2485, หน้า 188-189.

²เรื่องเดียวกัน, ครั้งที่ 17/2484-2485 (วิสามัญครั้งที่ 3) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3, วันพฤหัสบดีที่ 16 เมษายน 2485, หน้า 536-537.

2. การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ เป็นจุดอ่อนของนโยบายวัฒนธรรมที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนำมาโจมตีอย่างกว้างขวาง ทิศนะของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งที่เป็นดาวสภาและไม่ใช่ดาวสภา ก็ได้พยายามชี้แจงให้รัฐบาลได้ทราบถึงจุดอ่อน และข้อบกพร่องของการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายวัฒนธรรม เพราะนับตั้งแต่มีการเสนอพระราชบัญญัติวัฒนธรรม ฉบับที่ 1 ในปี พ.ศ. 2483 เป็นต้นมา ได้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคือ นายพิพัฒน์ ภัทธานนท์ จะขอให้รัฐบาลระบุคำรับรองไว้ในกฎหมายให้ชัดเจนว่าจะปฏิบัติต่อราษฎรอย่างอะลุ่มอล่วยมิให้เกิดความเคียดแค้นขึ้นได้¹ แต่รัฐบาลก็ไม่ยินยอม ซึ่งผลจากการประกาศใช้กฎหมายฉบับดังกล่าว ราษฎรต้องได้รับความเดือนร้อนอย่างแสนสาหัส แทบจะออกจากบ้านเรือนไม่ได้ เพราะเกรงว่าจะถูกจับกุมในข้อหาผิดวัฒนธรรม ราษฎรจึงหาทางป้องกันตัวไม่ให้ถูกจับกุมในข้อหาผิดวัฒนธรรมด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น เก็บตัวอยู่เสียแต่ในบ้านไม่เดินทางไปไหน หยิบยืมเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายกัน เมื่อจำเป็นต้องไปติดต่อธุระ หรือเข้าหามวก รองเท้าสวมใส่เสียก่อนที่จะเข้าไปติดต่อกับสถานที่ราชการ เป็นต้น ประชาชนต้องกระทำตามนโยบายวัฒนธรรมเพื่อเป็นการป้องกันตัวตามกฎหมายเท่านั้น ไม่ได้เกิดความศรัทธาเลื่อมใสหรือนิยมชมชื่นต่อนโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลอย่างจริงจัง

การแสดงทัศนคติที่โจมตีการทำงานของเจ้าหน้าที่นี้ มีการอภิปรายคัดค้านกันอย่างกว้างขวางและรุนแรงมาก ทั้งนี้เพราะข้อบกพร่องของร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรมที่กำหนดโทษปรับไว้แต่แรกเริ่มคือปรับไม่เกิน 12 บาท โดยให้ถือว่าเงินค่าปรับนี้เป็นรายได้บำรุงท้องที่ตามประมวลกฎหมายรัชฎากร ข้อบัญญัติดังกล่าวนี้ได้ส่งผลให้เจ้าหน้าที่เร่งรัดประชาชนให้ปฏิบัติตามนโยบายวัฒนธรรมอย่างเคร่งครัดมาก มีการจับกุมผู้กระทำผิดวัฒนธรรมอย่างกว้างขวางเพื่อหวังผลในความดีความชอบ ซึ่งนำความเคียดแค้นมาสู่ประชาชนมาก สมาชิกสภาผู้แทนฯ จึงได้แสดงทัศนะ

¹สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 15/2483 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3, วันเสาร์ที่ 21 กันยายน 2483, หน้า 278-279.

คัดค้านในเรื่องบทลงโทษ และการทำงานของเจ้าหน้าที่อยู่เสมอ ทุกครั้งที่มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรม เช่น ในการเสนอร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรมฉบับที่ 5 (ครั้งที่ 2) เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2485 นายพิน สุพรรณสาร ได้อภิปรายแสดงทัศนะในเรื่องนี้ไว้ตอนหนึ่งว่า

...พูดถึงตัวเจ้าพนักงานแล้ว ฉันไม่อยากจะถูกเลย ที่บ้านฉันตำรวจขึ้นไปจับพ่อตาฉันบนเรือน โดยหาว่าไม่ได้ใส่เสื้ออย่างนี้เป็นต้น แล้วผลที่สุดบ้านเรือนฉันก็ไม่ได้อยู่ ใกล้สาธารณะชนที่จะแลเห็นได้ แล้วนั้นเป็นถึงนายร้อยตรีด้วยซ้ำไป ถ้าเป็นผลตำรวจจะเป็นอย่างไร ขอให้รัฐบาลระลึกว่าผู้ปฏิบัติการชั้นต่ำ ๆ มีวัฒนธรรมดีแล้วหรืออย่างไร เราพยายามอบรมและปรับปรุงวัฒนธรรมของประชาชนด้วยดี แต่ว่าวัฒนธรรมของเจ้าพนักงานยังไม่เหมาะสมแล้ว ฉันเชื่อว่ายังไม่ดีขึ้นได้¹ ... ท่านรัฐมนตรีเมื่อกันได้ให้คำรับรองว่า ไม่ใช่จะไปเกรี้ยวกราดกับประชาชนนั้น ฉันเชื่อ 100 เปอร์เซ็นต์ แต่ฉันอยากจะเรียนว่า การที่จับผู้กระทำผิดวัฒนธรรมใส่คุกนั้นไม่ใช่รัฐมนตรี คือว่าตำรวจหรือเจ้าพนักงานหรือเจ้าพนักงานซึ่งเกือบจะเรียกว่าไม่มีวัฒนธรรมก็ได้ เพราะเหตุว่าจับแล้วก็ตบข้างอะไรบ้างเช่นนี้เป็นต้น²

ทางฝ่ายรัฐบาลก็รับปากว่าจะไม่เคร่งครัดต่อราษฎรอยู่ทุกครั้ง แต่ในทางปฏิบัตินั้นทำไม่ได้ จึงเป็นเรื่องที่สมาชิกสภาผู้แทนฯ อัดอั้นตั้นใจมากที่ไม่สามารถปกป้องผลประโยชน์ของประชาชนได้สำเร็จ เมื่อรัฐบาลเสนอร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรมเข้าสู่สภาบ่อยครั้งมาก ในช่วงปี 2485 สมาชิกสภาผู้แทนฯ จึงเกิดความเบื่อหน่าย ในการที่จะต้องพิจารณาร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรมซ้ำอยู่บ่อย ๆ นายเข้มชาติ บุณยรัตพันธ์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดร้อยเอ็ดถึงกับกล่าวว่า "...ฉันได้ยินเองทีเดียว เมื่อเวลาปรากฏว่าสภาฯ มีการพิจารณาพระราชบัญญัติวัฒนธรรม ฉันได้ยินคนข้างเคียงบอกว่า

¹สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 25/2485 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3, วันพฤหัสบดีที่ 24 ธันวาคม 2485, หน้า 1043.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 1042.

วัฒนธรรมมาอีกแล้ว ฉันถามว่าไม่ชอบใจหรือ เขาบอกว่าชอบ แต่ที่นี่ไม่สามารถจะทำได้"¹

ประธานสภาผู้แทนราษฎรก็ทราบถึงความรู้สึกของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นอย่างดี จึงยินยอมให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้อภิปรายกันได้อย่างกว้างขวางและยืดยาว แม้ในบางครั้ง จะออกนอกประเด็นไปบ้าง เพื่อให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ระบายความในใจเสียบ้าง โดยประธานสภาฯ ได้กล่าวว่า "...ที่จริงวัฒนธรรมนั้นอยู่ในอกคนมาก เพราะฉะนั้นให้เขาระบาย เสียสักหน่อย และประเด็นนี้ไม่เหมือนประเด็นศาล... เพราะฉะนั้นขอให้เขาปล่อยเสียหน่อย"²

3. บทลงโทษรุนแรงเกินไป พระราชบัญญัติวัฒนธรรมทุกฉบับได้วางข้อบังคับไว้ว่า ผู้ใดฝ่าฝืนพระราชกฤษฎีกาซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัติวัฒนธรรม จะมีความผิดต้องระวาง โทษปรับและจำคุกต่อไปนี้

¹สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 20/2485 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3, วันพฤหัสบดีที่ 19 พฤศจิกายน 2485, หน้า 788.

²เรื่องเดียวกัน, ครั้งที่ 7/2485 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3, วันพฤหัสบดีที่ 5 สิงหาคม 2485, หน้า 192.

ตารางที่ 3 บทลงโทษผู้กระทำความผิดพระราชกฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรม

พ.ร.บ. วัฒนธรรม	กรณีความผิด	โทษปรับ ไม่เกิน	โทษจำ ไม่เกิน
ฉบับที่ 1 (21 กย. 83)	ฝ่าฝืนพระราชกฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรม	12 บาท	-
ฉบับที่ 2 (16 เมย.85)	ฝ่าฝืนพระราชกฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรม	12 บาท	-
ฉบับที่ 3 (5 สค. 85)	ฝ่าฝืนพระราชกฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรม	12 บาท	-
ฉบับที่ 4 (28 กย. 85)	ฝ่าฝืนพระราชกฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรม	12 บาท	-
ฉบับที่ 5 (19 พย. 85)	ฝ่าฝืนพระราชกฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรม	100 บาท	1 เดือน หรือทั้งปรับ หรือทั้งจำ
ฉบับที่ 5 (เสนอครั้งที่ 2) 24 ธค. 85)	- ฝ่าฝืนพระราชกฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรม - ผู้เป็นธุระชี้ชวนโฆษณาในการจัดการรวบรวม สมาชิก เพื่อจัดตั้งเป็นสมาคมและองค์การที่ยังมิได้ รับอนุญาตและฝ่าฝืนเกี่ยวกับการจัดตั้งสมาคมที่มี คำสั่งให้เลิก	100 บาท 2,000 บาท	1 เดือน หรือทั้งปรับ หรือทั้งจำ 1 ปี หรือ ทั้งปรับ หรือทั้งจำ

ที่มา : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร

พ.ศ. 2483-2485.

นับแต่มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรมเข้าสู่สภา เมื่อวันที่ 21 กันยายน 2483 นั้น รัฐบาลได้กำหนดบทลงโทษแก่ผู้ฝ่าฝืนพระราชกฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรม ระวังโทษปรับไม่เกิน 24 บาท ซึ่งปรากฏว่า นายทองอยู่ เอี่ยมมณูอิม ผู้แทนราษฎรจากจังหวัดนนทบุรี ขอแปรญัตติลดโทษปรับลงเหลือ 12 บาท รัฐบาลได้ถือเอาโทษปรับ 12 บาทนี้เป็นแนวปฏิบัติในการเสนอร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรมเสมอมา จนกระทั่งมีการเสนอร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรมฉบับที่ 5 เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2485 ซึ่งมีการกำหนดโทษปรับเพิ่มขึ้นเป็นไม่เกิน 100 บาท และระบุโทษจำคุกไว้ไม่เกิน 1 เดือน หรือทั้งปรับทั้งจำ อันเป็นบทลงโทษที่สูงมากสำหรับกรณีความผิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม และเป็นบทลงโทษที่กำหนดขึ้นในภาวะสงคราม ประชาชนได้รับความเดือดร้อน อัดคัดขาดแคลนเครื่องอุปโภคบริโภคและเงินทอง รวมทั้งในปี 2485 ได้เกิดอุทกภัยในบริเวณภาคกลางหลายจังหวัด สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหลายท่านจึงได้แสดงทัศนคติคัดค้านร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ในเรื่องบทลงโทษอย่างกว้างขวาง แต่รัฐบาลก็ไม่รับฟังเสียงคัดค้านดังกล่าว

การรวมกลุ่มของฝ่ายค้าน ซึ่งมีจุดประสงค์ในการโค่นล้มจอมพล ป. พิบูลสงคราม และต่อต้านญี่ปุ่น¹ ทำให้ต้องพิจารณาว่าการแสดงทัศนคติต่อต้านร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้น เป็นการแสดงทัศนคติด้วยความจริงใจ เพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ของประชาชน หรือเป็นการแสดงทัศนคติคัดค้านเพราะการร่วมอุดมการณ์ต่อต้านจอมพล ป. พิบูลสงครามของฝ่ายค้านในสภา

จากหลักฐานที่รวบรวมได้พบว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แสดงทัศนคติคัดค้านร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรมฉบับที่ 5 นี้ จะมีอยู่ 2 กลุ่มด้วยกัน คือ

¹สมบุญ คณฉลาด, ไทยกับสถานการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 (พระนคร : ศิลปบรรณาการ, 2515), หน้า 570-572.

1. กลุ่มผู้คัดค้านเพราะเห็นว่าร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรมมีบทลงโทษที่รุนแรงเกินไป
2. กลุ่มผู้คัดค้านที่รวมกลุ่มกันเป็นฝ่ายค้าน จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในรัฐสภา

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แสดงทัศนคติคัดค้านบทลงโทษ ของร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรม ฉบับที่ 5 หลายคนนี้ น่าจะแสดงทัศนคติคัดค้านด้วยความบริสุทธิ์ใจ เพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ของประชาชนอย่างเต็มที่ เช่น นายอนุสรณ์กรณี พรหมประกาย บุคคลท่านนี้มีใช่เป็นผู้ที่จะอภิปรายในสภาบ่อย ๆ หรือมีฝีปากกล้าจนได้ฉายาว่า "ดาวสภา" การอภิปรายแสดงทัศนคติในครั้งนี้น่าจะด้วยเหตุผลที่จะปกป้องผลประโยชน์ของราษฎรมิให้ต้องได้รับความเดือดร้อนจากบทลงโทษที่รุนแรงของกฎหมายฉบับนี้ โดยกล่าวว่า

...ฉันขอทราบเรียนคัดค้านในข้อที่พระราชบัญญัติที่ร่างขึ้นมาใหม่ เสนอสภาฯ นี้ เป็นการกระทบกระเทือนเดือดร้อนแก่ราษฎรอย่างรุนแรงมาก... การกระทำผิดวัฒนธรรมนี้ โดยมากเป็นผู้ที่ยากจนไม่ใช่คนมั่งมีจะต้องทำผิด เพราะคนมั่งมีนั้นแม่แต่เครื่องนุ่งห่มแต่งกายอย่างใดก็ได้ คนที่ยากจนเดี๋ยวนี้ตามบ้านนอก ถ้าหากว่าจะไปติดต่อกับทางเจ้าหน้าที่อำเภอ หรือตำรวจอย่างนี้ แม่แต่กางเกงขาสั้นก็ต้องเข้ากันหรือเปลี่ยนกันใส่กันไป เพราะฉะนั้นจำพวกเหล่านี้โดยมากถูกจับเสมอ คนมั่งมีไม่เป็นไร นอกจากนี้ในทางอื่น ๆ ทางจรรยาบรรณก็เหมือนกัน คนที่ศึกษาแล้วก็ไม่ค่อยจะกระทำผิดวัฒนธรรมเพราะรู้อยู่แล้วว่าความเป็นระเบียบและจรรยาบรรณ... ผู้ที่กระทำผิดก็เป็นราษฎรที่ไม่รู้จักอะไร และไม่ได้รับการศึกษาและอบรมมาเลยก็เมื่อเช่นนี้จะมาถูกปรับสูงขึ้นกว่ากฎหมายเดิมเช่นนี้ ไม่เป็นการสมควร เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงเห็นว่าไม่เป็นการสมควรที่จะรับหลักการ¹

¹สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 20/2485 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3, วันพฤหัสบดีที่ 19 พฤศจิกายน 2485, หน้า 776.

การที่รัฐบาลเสนอพ.ร.บ. วัฒนธรรมเข้าสู่สภาถึง 5 ครั้งในปี พ.ศ. 2485¹ ได้มีผู้แทนที่มีชื่อ "ดาวสภา" ก็ได้แสดงทัศนคติคัดค้านนโยบายวัฒนธรรมอย่างรุนแรงเช่นเดียวกัน เช่น นายปรีกส์ แก้วปลั่ง ผู้แทนราษฎรจังหวัดสุรินทร์ ได้อภิปรายคัดค้านร่างพระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) ซึ่งเสนอเข้าสู่สภา เมื่อวันที่ 16 เมษายน 2485 ในเรื่องการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ชั้นผู้น้อยที่ทารุณโหดร้ายกับผู้ที่กระทำผิดข้อบังคับของพระราชบัญญัติวัฒนธรรม และแม้แต่ผู้ที่ไม่กระทำตามคำเชิญชวนของนายกรัฐมนตรี ก็ถูกเจ้าหน้าที่จับกุมลงโทษด้วยเช่นเดียวกัน² หรือกรณีการอภิปรายของนายอนุสรกรณ์ พรหมประกาย ผู้แทนราษฎรจังหวัดนครพนม ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว เป็นต้น ก็เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตระหนักถึงความเดือดร้อนที่ประชาชนได้รับจากการออกกฎหมายที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมของรัฐบาล เพราะรัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติวัฒนธรรมเพิ่มขึ้นมากในปี พ.ศ. 2485 และยังสามารถเพิ่มบทลงโทษให้สูงขึ้น จนทำให้ร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลมากจนเกินไป และมี

¹ การเสนอร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรม เข้าสู่ที่ประชุมรัฐสภามีดังนี้

- ฉบับที่ 1 พ.ร.บ. บำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2483 เสนอต่อสภาเมื่อวันที่ 21 กันยายน 2483
 ฉบับที่ 2 พ.ร.บ. บำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2485 เสนอต่อสภาเมื่อวันที่ 16
 เมษายน 2485
 ฉบับที่ 3 พ.ร.บ. บำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2485 เสนอต่อสภาเมื่อวันที่ 5
 สิงหาคม 2485
 ฉบับที่ 4 พ.ร.บ. วัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2485 เสนอต่อสภาเมื่อวันที่ 28 กันยายน 2485
 ฉบับที่ 5 พ.ร.บ. วัฒนธรรมแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2486 เสนอต่อสภาเมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน
 2485 และเสนอกลับสู่สภาอีกครั้งหนึ่งเมื่อ 24 ธันวาคม 2485 ภายหลังจากสภาแปรญัตติ
 ขณะแล้วรัฐบาลไม่ยอมรับ

² สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร,
 ครั้งที่ 17/2484-2485 (วิสามัญ ครั้งที่ 3) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3, วันพฤหัสบดีที่ 16 เมษายน
 2485, หน้า 527-528. ซึ่งปรากฏว่าคำอภิปรายของผู้แทนราษฎรท่านนี้ได้ชี้ให้เห็นว่าราษฎร
 กลัวเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานอย่างป่าเถื่อนมาก ใช้คำคำที่หยาบคาย ทำให้ราษฎรบางคนถึงกับพนมมือ
 ไหว้หรือกราบกรานขอร้องเจ้าหน้าที่ที่เดียว.

บทบัญญัติที่ไม่เหมาะสมอยู่หลายประการ¹ ฉะนั้นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจึงพยายามอภิปราย
 ทักทวนการออกพระราชบัญญัติวัฒนธรรมของรัฐบาลที่เพิ่มมากขึ้น ผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่ที่อภิปราย
 คัดค้านร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรม ต้องการให้รัฐบาลเห็นอกเห็นใจราษฎรและผ่อนผันให้กับ
 ราษฎรบ้าง รวมทั้งให้ลดบทลงโทษให้ต่ำลง แต่รัฐบาลก็มิได้รับฟังทัศนะของผู้แทนราษฎรดังกล่าว
 รัฐบาลกลับเพิ่มบทลงโทษให้สูงขึ้นเรื่อย ๆ ยังผลให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้ง 2 ประเภท
 มีความไม่พอใจรัฐบาลเพิ่มมากขึ้นทุกที จนถึงขีดสุดคือต้องการเปลี่ยนตัวผู้นำคือนายกรัฐมนตรี²

ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า การคัดค้านร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรมของรัฐบาลในระหว่าง
 สงครามโลกครั้งที่ 2 มีสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่สืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบนโยบาย
 วัฒนธรรม จากการเรียกร้องเชิญชวนให้ประชาชนปฏิบัติตามนโยบายวัฒนธรรม มาเป็นการบังคับ
 ให้ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดเอาจริงเอาจัง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเห็นว่าเป็นการเพิ่มภาระ
 และซ้ำเติมให้ประชาชนต้องได้รับความเดือดร้อนเพิ่มมากขึ้น เพราะประชาชนต้องประสบภัย
 อันเนื่องมาจากสงคราม และอุทกภัยครั้งใหญ่บริเวณภาคกลางหลายจังหวัด ผู้แทนราษฎรหลายคน
 ได้แสดงปฏิกิริยาและทัศนะที่คัดค้านนโยบายวัฒนธรรมให้ปรากฏอย่างเด่นชัด เช่น นายควง อภัยวงศ์

¹ การแสดงความคิดเห็นของพระยาอนุমানราชชน อธิบดีกรมศิลปากร เรื่อง
 ร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ. อ้างถึงใน หจช.ศธ.0701.5/22 เรื่องร่างพระราชบัญญัติ
 วัฒนธรรมแห่งชาติ (พ.ศ. 2490).

² ปรีดี พนมยงค์, "ความเป็นไปภายในคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
 คำปราศรัยสุนทรพจน์บางเรื่องของนายปรีดี พนมยงค์ —" หนังสืออนุสรณ์ในงานพระราชทาน
 เพลิงศพ ร.ท.อุ๊ต นิตยสุทธิ, 20 เมษายน 2517, หน้า 66.

ได้คัดค้านการแต่งกายแบบสากล โดยนายควงได้สวมกางเกงแพรดอกไปในที่สาธารณะต่าง ๆ เช่น ไปดูหนัง เป็นต้น ซึ่งการกระทำของเขาได้ส่งผลให้นักหนังสือพิมพ์แสดงปฏิกิริยาคัดค้านนโยบายวัฒนธรรมตามไปด้วย¹ นอกจากนี้ นายควง อภัยวงศ์ ยังได้เสนอความเห็นต่อที่ประชุมคณะรัฐมนตรีว่าไม่เห็นด้วยกับข้อบังคับเกี่ยวกับเรื่องการแต่งกาย โดยกล่าวว่า "...ผู้ใหญ่ขี้ควงบังคับเพราะมีเงิน คนจนถ้าจะบังคับแล้วจะทำให้สิ้นเปลืองมาก"²

ส่วนการคัดค้านนโยบายวัฒนธรรมของกลุ่มผู้ต่อต้านการประกาศสงครามต่อฝ่ายสัมพันธมิตรนั้น มีความพยายามที่จะโค่นล้มอำนาจทางการเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในรัฐสภา เพราะผู้แทนราษฎรกลุ่มนี้มีนายปรีดี พนมยงค์ เป็นหัวหน้าและได้ถูกกระตุ้นความคิดให้เห็นว่าญี่ปุ่นกำลังตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบในสงครามโลกครั้งที่ 2 และมีแนวโน้มว่าจะเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ในที่สุด ถ้าเป็นเช่นนั้นประเทศไทยซึ่งเป็นพันธมิตรของญี่ปุ่นจะต้องพ่ายแพ้ตามไปด้วย การป้องกันมิให้สถานการณ์เช่นนี้อุบัติขึ้นได้ ก็มีอยู่หนทางหนึ่งคือ กำจัดจอมพล ป. พิบูลสงคราม ให้พ้นไปจากผู้กุมอำนาจการบริหารประเทศ ดังนั้นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกลุ่มฝ่ายค้านจอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงใช้วิธีการคัดค้านร่างพระราชบัญญัติของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม รวมถึงร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรมด้วย

¹สังข์ พิธินัย, ความนึกในกรงขัง, หน้า 254-256.

²แผนกเก็บ สสร., รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 21/2484, วันพุธที่ 16 เมษายน 2484 อ้างใน สิริริทธ์ เรืองวงศ์วาร, "บทบาททางการเมืองของ นายควง —", หน้า 80.

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ร่วมอยู่ในกลุ่มฝ่ายค้านในสภา และได้คัดค้านร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรม คือนายเข้มชาติ บุณยรัตพันธ์ ทำการค้านเรื่องบทลงโทษ การแสดงทัศนะคัดค้านโดยการขอแปรญัตติในมาตรา 15 ความว่า "ผู้ใดฝ่าฝืนพระราชกฤษฎีกา ซึ่งออกตามความในมาตรา 6 มีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 100 บาท หรือจำคุกไม่เกิน 1 เดือน หรือทั้งปรับทั้งจำ ภายหลังการตกเดือนแล้ว"¹ โดยได้ให้เหตุผลประกอบการแปรญัตติไว้ว่า ได้มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรมฉบับที่ 4 และฉบับที่ 5 เข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรในระยะเวลาที่ใกล้เคียงกันมาก โดยที่รัฐบาลยังมีได้ชี้แจงให้เห็นถึงความบกพร่องของพระราชบัญญัติวัฒนธรรมฉบับที่ 4 แต่ประการใด นอกจากนี้ก็ยังได้มีการเพิ่มบทลงโทษผู้ฝ่าฝืนในพระราชบัญญัติวัฒนธรรมฉบับที่ 5 โดยมีได้มีข้อกำหนดผ่อนผันให้มีการตกเดือนก่อนลงโทษแต่อย่างใด²

การแปรญัตติดังกล่าวสร้างความไม่พอใจให้กับรัฐบาลมาก เพราะเท่ากับว่ารัฐบาลไม่สามารถที่จะทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรยอมรับร่างเดิมของพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ อย่างไรก็ตามสภาผู้แทนราษฎรก็ได้ลงมติยอมรับให้มีการตกเดือนก่อนการลงโทษ ด้วยคะแนนเสียง 37 : 26 ซึ่งหมายความว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกเสียงทั้งหมด 63 คน แต่เมื่อลงมติในวาระที่ 3 ผลของลงมติให้ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ผ่านเป็นกฎหมายได้ ด้วยคะแนนเสียง 50 : 23 ก็มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกเสียงถึง 73 คน³ อันแสดงถึงชัยชนะของรัฐบาลอีกเช่นเคย

¹สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 20/2485 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3, วันพฤหัสบดีที่ 19 พฤศจิกายน 2485, หน้า 785-790.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 786, 788 และ 790.

³เรื่องเดียวกัน, หน้า 793.

จากคำแปรญัตติของนายเข้มชาติ บุณยรัตพันธุ์ ได้แสดงให้เห็นถึงพลังของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้านที่เริ่มเพิ่มสูงมากขึ้น นอกจากนี้คำแปรญัตติดังกล่าวยังสามารถชี้ให้เห็นถึงความบกพร่องของนโยบายวัฒนธรรมได้อย่างเด่นชัด โดยเฉพาะการขาดหลักการที่แน่นอน รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ไม่สามารถปฏิบัติตามนโยบายวัฒนธรรมให้บรรลุผลอันน่าพึงใจและประทับใจประชาชนได้ จึงถูกสมาชิกสภาผู้แทนฯ นำมาเป็นเรื่องโจมตีในรัฐสภาได้อย่างรุนแรง การกล่าวอ้างโจมตีนโยบายวัฒนธรรมของนายเข้มชาติ บุณยรัตพันธุ์ ซึ่งเป็นผู้แทนราษฎรกลุ่มฝ่ายค้านนี้อาจจะเกิดจากความคิดที่จะพิทักษ์ผลประโยชน์ของประชาชนหรืออาจเกิดจากนโยบายต่อต้านรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในรัฐสภาก็ได้ แต่อย่างไรก็ตามผลที่เกิดขึ้นก็คือประชาชนได้รับการพิทักษ์ปกป้องจากการแสดงบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรดังกล่าว

4. นโยบายวัฒนธรรมเพื่อต่อต้านคนจีนจะกลายเป็นคาบสองคม รัฐบาลได้ระบุไว้ในพระราชบัญญัติวัฒนธรรมฉบับที่ 4 โดยปรับปรุงบทบัญญัติเกี่ยวกับวัฒนธรรมเสียใหม่ ไม่แยกว่าใช้บังคับเฉพาะคนไทยหรือคนต่างด้าว โดยถือว่าวัฒนธรรมเป็นของคู่กับชาติ จึงต้องถือหลักว่าใช้บังคับแก่บุคคลทุกคน ไม่ว่าจะเป็นคนไทยหรือเป็นคนต่างด้าว และต้องขยายวงเขตวัฒนธรรมไปในเรื่องของจิตใจ เพื่อปลูกฝังวัฒนธรรมให้อยู่ในตัวบุคคล ฉะนั้นจึงเปลี่ยนถ้อยคำในมาตรา 5 ซึ่งเดิมบัญญัติว่า "ประชาชนชาวไทยมีหน้าที่ปฏิบัติตามวัฒนธรรมแห่งชาติ" เปลี่ยนใหม่ว่า "บุคคลทุกคนมีหน้าที่..." และในมาตรา 6 มีหลักการเพิ่มเติมอีกว่า ให้ออกพระราชกฤษฎีกาในกรณีเพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาด้วย¹

ในการเสนอร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรมฉบับที่ 4 นี้ ยังมีบทบังคับในมาตรา 14 กำหนดให้ "สมาคมหรือองค์การใดซึ่งมีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับงานของสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ไม่ว่าจะได้ตั้งอยู่ก่อนแล้วหรือไม่ก็ตาม ต้องได้รับอนุญาตจากสภาวัฒนธรรมแห่งชาติก่อนจึงจะดำเนินการจัดตั้งตาม

¹สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 15/2485 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3, วันพฤหัสบดีที่ 28 กันยายน 2485, หน้า 550-556.

กฎหมายหรือคำร้องอยู่ต่อไปได้ และเมื่อได้ตั้งขึ้นหรือคำร้องอยู่แล้ว ให้อยู่ในความควบคุมของสภานี้¹ อันเป็นการเริ่มต้นใช้มาตรการควบคุมสมาคมและองค์การของชาวจีน ซึ่งได้ทำการร่วมมือกับ ขบวนการเสรีไทยดำเนินกิจกรรมใต้ดินเพื่อต่อต้านญี่ปุ่น ประเทศไทยในฐานะพันธมิตรกับญี่ปุ่นจึงได้ออกกฎหมายเพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ต่อฝ่ายญี่ปุ่นด้วย

ในร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรมฉบับที่ 5 และที่เสนอครั้งที่ 2 ในวันที่ 24 ธันวาคม 2485 นั้น ได้บัญญัติถึงข้อห้ามในการจัดตั้งสมาคมหรือองค์การไว้อย่างชัดเจน รวมทั้งเพิ่มบทลงโทษในกรณีความผิดนี้ไว้อย่างสูงมาก ทั้งนี้เพื่อต่อต้านสมาคมองค์การของชาวจีนและ องค์การใต้ดินอื่น ๆ ไปพร้อม ๆ กัน เพราะกิจกรรมของสมาคมลับทั้ง 2 กลุ่มนี้ เป็นภัยคุกคามต่อรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม และฝ่ายญี่ปุ่นด้วย

รัฐบาลก็ได้แถลงในเรื่องนี้ไว้ในคราวเสนอร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรมฉบับที่ 5 โดยมี การประชุมอย่างเปิดเผยว่า ในการที่จะดำเนินงานวัฒนธรรมให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และ เพื่อความปลอดภัยของชาติ จำเป็นต้องมีการควบคุมดำเนินการให้เป็นไปตามความสำคัญของ วัฒนธรรม ซึ่งจัดเข้ากันกับเรื่องของการทหาร การเมือง และเศรษฐกิจ ฉะนั้นปัญหาในเรื่อง วัฒนธรรมนี้จึงเป็นปัญหาที่มีความสำคัญขึ้นโดยลำดับ²

คำแถลงของรัฐบาลเช่นนี้มีลักษณะคลุมเคลือไม่กระจ่างชัดนัก แต่ในครั้งที่รัฐบาลเสนอ ร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรมฉบับที่ 5 กลับคืนมาใหม่ เพื่อให้สภาแก้ไขมติในเรื่องบทลงโทษ โดย ขอตัดข้อความ "ภายหลังการตัดเดือนแล้ว" ออกเสีย การประชุมสภาฯ เพื่อพิจารณาร่างพระราช บัญญัติวัฒนธรรมฉบับที่ 5 ครั้งที่ 2 ในวันที่ 24 ธันวาคม 2485 เป็นการประชุมลับ รัฐบาลได้แถลง

¹ราชกิจจานุเบกษา 59 : 63 (29 กันยายน 2485) : 1744-1749.

²สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 20/2485 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3, วันพฤหัสบดีที่ 19 พฤศจิกายน 2485, หน้า 776 และ 779.

เปิดเผยความในใจเรื่องการควบคุมสมาคมและองค์การใต้ดินอย่างชัดเจนเพิ่มมากขึ้น

ผู้แทนรัฐบาลที่มาแถลงเหตุผลชี้แจงประกอบการเสนอร่างพระราชบัญญัติคือ น.อ.ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ และนายเคื่อน บุนนาค โดย น.อ.ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ กล่าวชี้แจงไว้ตอนหนึ่งมีข้อความพาดพิงถึงความจำเป็นของรัฐบาลที่ต้องควบคุมสมาคมและองค์การใต้ดิน ความว่า

...รัฐบาลขอเสนอร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2485 โดยมีหลักการว่า 1. เพิ่มบทบัญญัติลงโทษผู้ละเมิดมาตรา 14 เป็นการเฉพาะ และกำหนดอัตราโทษอัตราเดียวกับที่บัญญัติไว้ในมาตรา 368 วรรค 2 แห่งกฎหมายลักษณะอาญา เรื่องการจัดการสมาคมที่เลิกแล้ว... เหตุผลในเรื่องนี้ก็คือ การฝ่าฝืนมาตรา 14 เป็นสิ่งที่ร้ายแรง ผู้ฝ่าฝืนควรได้รับโทษหนักขึ้น ฉะนั้นจึงขอเสนอร่างมาตรา 15 ทวิ กำหนดโทษไว้เป็นการเฉพาะ อัตราโทษที่กำหนดไว้คือปรับไม่เกินสองพันบาทหรือจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือทั้งปรับทั้งจำ ... 2. เห็นว่าในการปฏิบัติตามวัฒนธรรมถ้าจะให้ไปโดยเคร่งครัด จะให้มีการตักเตือนเสียก่อนนั้นย่อมไม่ได้ผล... และในมาตรา 15 ทวิ นั้น ก็ได้เพิ่มข้อความขึ้นให้คลุมไปถึงในกรณีผู้โฆษณา ชื่อ เชิญผู้ เข้าเป็นธุระในการจัดการเป็นสมาชิกและกระทำการใด ๆ อันเป็นการส่งเสริมสนับสนุนความเป็นอยู่ของสมาคมหรือองค์การ ซึ่งมีได้รับอนุญาตซึ่งในกฎหมายเดิมไม่มี ก็ให้มีการต้องได้รับโทษด้วย...

รัฐบาล...มีความเสียใจที่จะต้องยืนยันมา ด้วยเหตุผลนับว่าสำคัญมาก ก็คือว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้รัฐบาลไม่ได้มีความมุ่งหมายที่จะใช้บังคับแต่เฉพาะคนไทยดังที่ท่านสมาชิกเข้าใจเท่านั้น ความมุ่งหมายของรัฐบาลก็ย่อมจะครอบคลุมไปถึงคนต่างด้าวทั้งประเทศด้วย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศอยู่ในภาวะสงครามยามนี้... ขอให้ท่านสมาชิกได้ไว้วางใจรัฐบาล รัฐบาลไม่มีเจตนาและมีใจไม่ใส่ระกำในการที่จะเคี่ยวเข็ญบังคับหรือเกรี้ยวกราดต่อราษฎรของเราเลย... โดยเหตุที่มีการประชุมลับ รัฐบาลก็ย่อมมีการชี้แจงได้อย่างมากมายยิ่งขึ้นอีกว่า ในวันนั้นทางรัฐบาลไม่สามารถจะชี้แจงละเอียดลอบได้ แต่วันนี้เป็นการประชุมลับ ท่านสมาชิกทุกท่านคำนึงถึงประโยชน์ของประเทศชาติแล้ว ก็ถือว่าเป็นการ

ประชุมลับจริง ๆ¹

ส่วนนายเคือน บุนนาค รัฐมนตรีอีกท่านหนึ่งได้ชี้แจงถึงความสำคัญของเรื่องนี้ไว้
ตอนหนึ่งว่า

...สำหรับในเรื่องวัฒนธรรมที่เสนอมานี้... คือเป็นเรื่องพิเศษอยู่ และทางรัฐบาล
เห็นว่าเป็นเรื่องปัญหาพิเศษ สมควรจะทวนปัญหานี้ให้สภาฯ ได้พิจารณาโดยรอบคอบอีกครั้ง
หนึ่ง... ดังที่รัฐบาลได้เคยแถลงไว้ในเรื่องวัฒนธรรมแห่งชาติในครั้งก่อนนี้ว่า ในระหว่าง
การสงครามที่ดำรงอยู่ในขณะนั้น ก็มีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมอยู่มากมาย ซึ่งสัญญา
วัฒนธรรมที่เราได้ทำกับประเทศญี่ปุ่นเมื่อเร็ว ๆ นี้ และเมื่อเร็ว ๆ นี้ก็มีสัญญาวัฒนธรรม
ซึ่งประเทศต่าง ๆ เขาก็ทำกัน นี่เป็นเรื่องที่แสดงถึงความสำคัญของเรื่องนี้ว่ามีอย่างไร
แล้วไม่จำเป็นจะต้องอธิบายให้มากมายกว่านั้น เพราะฉะนั้นด้วยเหตุผลดังนี้แหละ รัฐบาล
เห็นว่าการที่จะใช้พระราชบัญญัติวัฒนธรรมนั้นจะเป็นไปอย่างเคร่งครัดก็จำเป็นอยู่เองที่
จะต้องมีบทกำหนดโทษที่จะให้การปฏิบัติในเรื่องวัฒนธรรมนั้นเป็นไปอย่างเรียบร้อยได้ แล้ว
ก็จะนำมาซึ่งการปฏิบัติให้เป็นไปตามความประสงค์²

นอกจากนี้ประธานสภาผู้แทนราษฎรยังได้ช่วยกล่าวเสริม ชี้แจงถึงความจำเป็นที่รัฐบาล
ต้องเร่งรัดปัญหาเรื่องวัฒนธรรมของชาติในยามสงคราม เพราะประเทศไทยได้ไปทำสัญญาทาง
วัฒนธรรมกับญี่ปุ่น จึงจำเป็นต้องเสนอพระราชบัญญัติวัฒนธรรมเข้ามาเป็นพิเศษ และจำต้องมี
การลงโทษอย่างเด็ดขาดด้วย โดยกล่าวว่า

¹สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่
25/2485 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3, วันพฤหัสบดีที่ 24 ธันวาคม 2485, หน้า 1033-1036.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 1044-1045.

...การพัฒนาธรรมที่เขาจะสร้างได้ในประเทศหนึ่ง เขาจะต้องเตรียมการไม่ต่ำกว่า 10 ปี ที่จะทำให้คนมีจิตใจซื่อซันแค่ไหนเพียงใดที่จะทำได้ แต่ในเมื่อเราจำเป็นต้องทำ สัญญาพัฒนาธรรมตามที่ท่านรัฐมนตรีว่าเช่นนี้ โดยเราได้เตรียมไม่ได้จริงจั่งอย่างที่เป็น เช่นนั้น เพราะฉะนั้นถ้าไม่รวบรวมทางแล้วจะไปห็นเขาได้อย่างไร¹

จากคำชี้แจงของบุคคลทั้งสามที่กล่าวมานี้ จะพบว่ารัฐบาลมีเจตนาจะควบคุมการ ดำเนินกิจกรรมของสมาคมและองค์การใดดิน ทั้งที่เป็นของคนต่างด้าว (ชาวจีน) และชาติอื่น ด้วย รวมทั้งต่อต้านผู้ที่ป็นธุระชี้ชวนให้มีการรวบรวมสมาชิกเพื่อก่อตั้งสมาคมและองค์การขึ้น ด้วย ซึ่งผู้ที่เป็นเป้าหมายของบทบัญญัตินี้ก็คือ กลุ่มสมาชิกสภาผู้แทนฯ ที่ทำการรวบรวมสมาชิก ร่วมมือกับ กลุ่มฝ่ายค้านในสภาของนายปรีดี พนมยงค์ นั้นเอง เพราะ ฝ่ายค้านมีจุดประสงค์จะโค่นล้มรัฐบาลด้วยวิถีทางรัฐสภา

นอกจากนี้ยังได้ทราบว่ รัฐบาลต้องเร่งรัดแก้ปัญหาในเรื่องพัฒนาธรรมอย่างเร่งด่วน ก็เพราะการทำความตกลงทางพัฒนาธรรมกับประเทศญี่ปุ่น ซึ่งได้ผนวกความผูกพันด้านพัฒนาธรรมไว้ กับกิจกรรมด้านการทหาร การเมือง และเศรษฐกิจ ในระหว่างสงครามด้วย คำแถลงดังกล่าว นี้บางตอนรัฐบาลก็ไม่สามารถขยายรายละเอียดได้อย่างเด่นชัด ซึ่งประเทศไทยจะถูกญี่ปุ่นบีบบังคับ ให้จำยอมกระทำเช่นนั้นหรือไม่ก็ตาม แต่พอจะกล่าวสรุปได้ก็คือ การเสนอร่างพระราชบัญญัติ พัฒาธรรมฉบับที่ 5 ทั้ง 2 ครั้ง อาจจะทำให้เกิดผลดีต่อรัฐบาลอย่างน้อย 2 ประการ คือ

1. รัฐบาลได้โอกาสอันเหมาะสมที่จะเร่งรัดให้ประชาชนมีพัฒนาธรรมได้อย่างรวดเร็ว เพื่อจะต่อต้านการขยายอิทธิพลของพัฒนาธรรมญี่ปุ่นในประเทศไทยในยามสงคราม และอาจจะเพิ่ม สูงขึ้นถ้าญี่ปุ่นเป็นฝ่ายมีชัยชนะในสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศไทยจะได้ไม่ตกเป็นทาสทางพัฒนาธรรม ของญี่ปุ่น

¹สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 25/2485 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3, วันพฤหัสบดีที่ 24 ธันวาคม 2485, หน้า 1050.

2. การออกมาตรการด้วยพระราชบัญญัติวัฒนธรรมดังกล่าวเพื่อต่อต้านสมาคมและองค์การไต้หวันต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วยองค์การที่สำคัญของชาวจีนกั๋วมินตั๋งและฝ่ายคอมมิวนิสต์จีนที่สามารถดำเนินกิจกรรมไต้หวันอย่างได้ผลดีในระหว่างที่ญี่ปุ่นยึดครองประเทศไทย โดยการให้ความสนับสนุนสมาคมจีนฝ่ายกั๋วมินตั๋งและขบวนการเสรีไทยอย่างใกล้ชิด¹ จนกระทั่งสามารถประกาศตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ไทยขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2485² มาตรการควบคุมสมาคมและองค์การต่าง ๆ ที่ติดตามมาภายหลังจากการประกาศใช้กฎหมายฉบับนี้คือ ข้อบังคับสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ เรื่องควบคุมสมาคมและองค์การต่าง ๆ³ มีผลทำให้รัฐบาลสามารถกวาดล้างสมาคมและองค์การต่าง ๆ ให้สงบราบคาบลงได้มาก และผลดีที่เกิดจากมาตรการดังกล่าวย่อมตกอยู่แก่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่สามารถควบคุมศัตรูทางการเมืองฝ่ายตรงข้ามคือกลุ่มฝ่ายค้ำในสภา และเกิดผลดีต่อการยุทธของฝ่ายญี่ปุ่นด้วยพร้อม ๆ กันที่จะกวาดล้างสมาคมและองค์การไต้หวันของชาวจีนที่ดำเนินงานเป็นปฏิปักษ์ต่อการรบของฝ่ายญี่ปุ่นในระหว่างสงครามลงได้ด้วย

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1 หลายนาย ที่ได้เข้าร่วมในกลุ่มฝ่ายค้ำในสภาได้แสดงทัศนะต่อนโยบายวัฒนธรรมที่ใช้ประโยชน์เพื่อต่อต้านชาวจีนในประเทศไทยในยามสงคราม

¹ ธงชัย พึ่งกันไทย, "ลัทธิคอมมิวนิสต์และนโยบายต่อต้านของรัฐบาลไทย พ.ศ. 2468-2500" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), หน้า 217-218.

² สิทธิานต์ รัชประเทศ, ความรู้เรื่องพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (ก.ท.ม. : พัทธการประชา, 2519), หน้า 27.

³ ราชกิจจานุเบกษา 60 : 26 (11 พฤษภาคม 2486) : 810-813.

ดั่งเช่น นายผล แสนสระดี ผู้แทนราษฎรจังหวัดขอนแก่นได้อภิปรายว่า "...พระราชบัญญัติฉบับนี้จะเป็นคาบสองคม เพราะประเทศไทยประกอบด้วยชนหลายชาติหลายภาษาและคนต่างค้ำว ซึ่งบุคคลเหล่านี้อาจจะไม่เข้าใจและมีความรู้สึกลึกซึ้งของวัฒนธรรมของชาติที่ปรับปรุงใหม่ก็ได้"¹

ส่วนนายเข้มชาติ บุณยรัตพันธ์ ก็อภิปรายว่า

...คำกล่าวของรัฐมนตรีที่ว่า ประเทศไทยได้ทำสัญญาทางวัฒนธรรมกับประเทศญี่ปุ่นแล้ว ยิ่งเป็นการสนับสนุนอีกด้วยการลงนามก็เพื่อวัฒนธรรมและความเป็นไปของประเทศไทยให้เหมาะสมกับสถานการณ์สงครามยิ่งขึ้น และเมื่อไปลงนามมาแล้วจะเร่งใช้มาตรการลงโทษผู้ฝ่าฝืนกฎหมายวัฒนธรรม ตามลักษณะของกฎหมายอาญาที่ถือเป็นการฝ่าฝืนความสงบเรียบร้อย และอ้างว่าผู้กระทำเช่นนั้นไม่รักชาติยอมเป็นการกล่าวที่เกินความเป็นจริงและรุนแรงเกินไป เพราะผู้ที่ได้รับโทษตามกฎหมายนี้จะเป็นคนยากจนเสียโดยมาก คนจีนหรือคนต่างค้ำวอาจจะมีเบอร์เซนต์น้อยกว่า... อีกประการหนึ่งรัฐบาลควรจะต้องแถลงเหตุผลให้ประชาชนได้ทราบโดยละเอียดและตรงตามความเป็นจริงมิใช่แถลงอย่างคร่ง ๆ กลาง ๆ จะไม่เกิดคุณประโยชน์แต่ประการใด²

น.อ.ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ได้แถลงตอบว่า การเปิดเผยนั้นทำไม่ได้ เพราะบางเรื่องเป็นสิ่งที่ลึกซึ้งยากที่จะเข้าใจได้ รัฐบาลจำเป็นต้องกระทำเช่นนี้ ก็เพื่อประโยชน์

¹คำอภิปรายของนายผล แสนสระดี ผู้แทนราษฎรจังหวัดขอนแก่น แต่ปรากฏว่าผู้แทนราษฎรของจังหวัดภาคใต้ไม่อภิปรายเลย ทั้ง ๆ ที่จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อจิตใจของประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลามใน 4 จังหวัดภาคใต้ อ้างใน รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 20/2485 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3, วันพฤหัสบดีที่ 19 พฤศจิกายน 2485, หน้า 782.

²คำอภิปรายของนายเข้มชาติ บุณยรัตพันธ์ อ้างใน รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 25/2485 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3, วันพฤหัสบดีที่ 24 ธันวาคม 2485, หน้า 1047-1050.

ของส่วนรวม ถ้าไม่มีเหตุการณ์สงครามขึ้นแล้วรัฐบาลก็คงจะปลูกฝังวัฒนธรรมด้วยรัฐนิยมและ
 คำแนะนำเหมือนที่เคยกระทำมาแล้ว แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์เฉพาะหน้าขึ้น การจะปลูกฝังความ
 มั่นคงทางวัฒนธรรมในทางจิตใจอย่างปกติย่อมกระทำไม่ได้ และไม่ทันเวลา รัฐบาลไม่สามารถ
 จะพูดอธิบายอย่างเปิดอกได้ทุกสิ่ง เพราะเมื่อประเทศไทยทำสัญญาวัฒนธรรมกับญี่ปุ่นแล้ว ก็จำ
 ต้องเร่งรัดวัฒนธรรมของชาวไทยเราให้เป็นที่เชิดหน้าชูตา และประเทศที่ทำสัญญาร่วมรบกันก็ย่อม
 จะต้องทำสัญญาทางวัฒนธรรมกันทุกประเทศ การที่จะดำเนินการให้เป็นไปตามข้อตกลงระหว่าง
 ประเทศนั้น ก็ต้องมีการเมืองซึ่งกระทำเป็นการภายใน และการลงโทษที่รุนแรงนั้นย่อมเป็น
 เครื่องมือของรัฐบาลในเรื่องที่จะแก้ปัญหาในทางการเมือง¹

การแถลงครั้งนี้อาจจะเป็นกรณีพิเศษอยู่มาก เพราะปรากฏว่าได้มี นายซิม วีระ-
 ไทหะ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 2 ได้เสนอให้ลงมติเสียโดยเร็ว และผลของการ
 ลงมติปรากฏว่าร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้สามารถผ่านเป็นกฎหมายได้ด้วยคะแนนเสียง 69 : 10
 การช่วงชิงเสนอให้ลงมติโดยเร็วเช่นนี้ ทำให้เราไม่สามารถทราบถึงเจตนาของรัฐบาลและ
 เบื้องหลังของเหตุการณ์ทั้งหมดได้ เพราะผู้แทนของรัฐบาลก็ค่อนข้างที่จะเปิดเผยความจริงเพิ่มขึ้น
 เรื่อย ๆ เมื่อถูกสมาชิกสภาผู้แทนฯ ทักท้วงอย่างมีเหตุผล และชี้ให้เห็นถึงผลดีผลเสียในแง่มุม
 ต่าง ๆ อย่างชัดเจน

5. การตั้งสภาวัฒนธรรมแห่งชาติขึ้นเป็นการให้อำนาจแก่รัฐบาลมากเกินไป เพราะ
 สภาวัฒนธรรมแห่งชาติมีอำนาจเสนอให้รัฐบาลประกาศกฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรม ซึ่งถือว่าเป็น
 กฎหมายที่จะควบคุมวิถีชีวิตของประชาชนโดยมีต้องผ่านกระบวนการของรัฐสภา จึงน่าจะพิจารณา

¹ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร,
 ครั้งที่ 25/2485 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3, วันพฤหัสบดีที่ 24 ธันวาคม 2485, หน้า 1051-
 1056.

ได้ว่าสภาวัฒนธรรมแห่งชาติได้เปลี่ยนฐานะเป็นสภานิติบัญญัติทีเดียว นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้กล่าวแสดงทัศนะไว้ว่า

...เราจะพิจารณาวัฒนธรรมของเราได้ ถ้าไปเห็นจากประกาศในพระราชกฤษฎีกาก็ดี หรือในรูปของวิเคราะห์ศัพท์ในวัฒนธรรมก็ดี... ที่จริงเป็นเรื่องการปฏิวัติ ...เราย่อมทราบว่าการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว ในเวลาต่อไปเราก็จะต้องมีการปฏิวัติอื่น ๆ ต่อไปด้วย มิฉะนั้นแล้วจะเรียกว่าการปฏิวัติไม่ถูก... การที่เราจะให้สภาวัฒนธรรมเป็นทบวงการเมืองขึ้นแล้วก็มีอำนาจมากไป... สภานี้ก็มีอำนาจที่จะเสนอไปให้รัฐบาลเพื่อประกาศเป็นพระราชกฤษฎีกา ออกเป็นกฎหมายได้ จึงเรียกได้ว่าสภาวัฒนธรรมนี้เป็นสภานิติบัญญัติย่อมสภาหนึ่ง ซึ่งมีอำนาจนิติบัญญัติรองจากสภาผู้แทนราษฎร¹

ผลจากการออกประกาศ ข้อบังคับ และอื่น ๆ ฯลฯ ของสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ต่อมาในภายหลัง ก็ได้ทำให้เกิดการปฏิวัติแบบแผนการดำเนินชีวิตของประชาชนจนเป็นการก้าวก้าว เสรีภาพส่วนบุคคลอย่างรุนแรง เช่น พิธีสมรสของคนไทย พิธีศพ การแต่งกายและมารยาท เกี่ยวกับวิธีดำเนินงานอาชีพ ระเบียบการบริโภคอาหาร ระเบียบและมารยาทในการโดยสารรถประจำทาง ฯลฯ²

นายผล แสนสระดี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดขอนแก่นก็ได้อภิปรายสนับสนุนทัศนะของนายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ เช่นเดียวกัน และขอให้รัฐสภาได้มีอำนาจให้ความเห็นชอบในการแต่งตั้งกรรมการสภาวัฒนธรรมแห่งชาติด้วย เพื่อมิให้สภาวัฒนธรรมแห่งชาติออกระเบียบกฎเกณฑ์

¹สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 20/2485 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3, วันพฤหัสบดีที่ 19 พฤศจิกายน 2485, หน้า 777.

²ราชกิจจานุเบกษา 60 : 24, 26, 29 (แผนกกฤษฎีกา), (เมษายน - มิถุนายน 2486) : 757-977.

ต่าง ๆ บังคับชุมชนที่มีลักษณะแตกต่างกันมากไปโดยมิได้มีการตรวจสอบ เพื่อป้องกันมิให้เกิดความผิดพลาดขึ้นได้¹ แต่รัฐบาลก็ไม่ยินยอม สภาวัฒนธรรมแห่งชาติจึงมีฐานะเป็นทบวงการเมือง ตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ 6) พุทธศักราช 2485 อยู่ในบังคับบัญชาของนายกรัฐมนตรี²

การแสดงทัศนะเพื่อคัดค้านการให้อำนาจแก่สภาวัฒนธรรมแห่งชาตินั้น มีการคัดค้านแต่เพียงเล็กน้อย และไม่เป็นจริงเป็นจังมากนัก แต่มีการคัดค้านการใช้อำนาจของรัฐบาลที่ผิดบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญมาตรา 38 คือรัฐบาลได้นำเอาร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรม ฉบับที่ 5 ซึ่งผ่านการพิจารณาของสภาฯ ไปเมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2485 ในเรื่องการแปรญัตติมาตรา 15 ซึ่งให้มีการตั้งเตือนก่อนการลงโทษ กลับมาสู่ที่ประชุมสภาฯ อีกครั้งหนึ่ง โดยรัฐบาลอ้างว่า

...เฉพาะร่างมาตรา 15 ที่ได้ผ่านการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรไปแล้วนั้น รัฐบาลได้พิจารณาโดยรอบคอบถี่ถ้วนแล้ว เห็นว่าในการปฏิบัติตามวัฒนธรรม ถ้าจะให้เป็นไปโดยเคร่งครัดจะให้มีการตั้งเตือนก่อนนั้นย่อมไม่ได้ผล³

¹สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 20/2485 (สามวัน) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3, วันพฤหัสบดีที่ 19 พฤศจิกายน 2485, หน้า 781.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 796.

³เรื่องเดียวกัน, ครั้งที่ 25/2485 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3, วันพฤหัสบดีที่ 24 ธันวาคม 2485, หน้า 1031.

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แสดงทัศนคติค้านในเรื่องนี้มี 3 นายคือ นายแก้ว สิงหะคเชนทร์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดพิจิตร นายเข้มชาติ บุญรัตน์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดร้อยเอ็ด นายพิน สุพรรณสาร ผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา บุคคลทั้งสามนี้เป็นสมาชิกฝ่ายค้านรัฐบาลทั้งสิ้น โดยเฉพาะนายเข้มชาติ บุญรัตน์ ได้โจมตีคัดค้านรุนแรงมาก ทั้งนี้เพราะการเสนอพระราชบัญญัติวัฒนธรรม ฉบับที่ 5 กลับมาสู่ที่ประชุมสภา อีกครั้งหนึ่ง ก็ด้วยผลการแปรญัตติของเขา โดยเขาได้กล่าวว่า

...ข้าพเจ้าถือว่าสมาชิกที่ลงมติเห็นชอบด้วย ได้ลงมติดด้วยใจยุติธรรมยิ่งด้วยเหตุผล ท่านเป็นผู้ที่มีเหตุผลมีข้อเท็จจริง เห็นอกเห็นใจราษฎร และเมื่อข้าพเจ้าพูดไปท่านก็ลงมติดตามที่ท่านเห็นอกเห็นใจ¹... ที่รัฐบาลเสนอร่างที่พิจารณาแล้ว และท่านผู้เป็นประธานรับเสนอต่อที่ประชุมนั้น เป็นการชอบด้วยแบบแผนเพียงใดหรือไม่... พระราชบัญญัติฉบับใหม่นี้รัฐบาลไม่เห็นชอบด้วย จึงเสนอเข้ามาใหม่... ต่อไปรัฐบาลพิจารณาแล้วเห็นไม่ชอบหรือทำไม่ได้จะเสนอกลับเข้ามาแล้วถือว่ามีการพิเศษอะไรเช่นนี้มากระทบกระทั่ง ก็เห็นว่าสภาฯ นี้จะลงมติบ่อย ๆ ก็จะเสียรูปไปหมด... เพราะฉะนั้นนี้เป็นเรื่องแบบซึ่งท่านประธานควรพิจารณาว่าเราควรจะทำอย่างไร²

ประธานสภาผู้แทนราษฎร กลายเป็นเป้าหมายแห่งการโจมตีของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพราะยินยอมให้รัฐบาลเสนอร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรมที่ผ่านการลงมติในวาระที่ 3 แล้วกลับเข้ามาสู่ที่ประชุมสภา อีกครั้งหนึ่ง แทนที่จะนำทูลเกล้าฯ ให้พระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย

¹สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 25/2485 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3, วันพฤหัสบดีที่ 24 ธันวาคม 2485, หน้า 1046.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 1045-1046.

เพื่อประกาศใช้เป็นกฎหมาย ซึ่งผู้ที่โจมตีประธานสภาผู้แทนราษฎรอย่างรุนแรงอีกท่านหนึ่งคือ นายพัน สุพรรณสาร

เมื่อประธานสภา ถูกที่ประชุมโจมตี จึงได้กล่าวตอบว่า

...ที่หาว่าประธานสภา ส่งมาเป็นการผิด แต่ความจริงขอให้ท่านพิจารณาข้อบังคับของสภา นี้ว่า ประธานสภา มีอำนาจสิทธิเด็ดขาดแค่ไหนและเพียงใด ถ้าท่านอ่านข้อบังคับข้อ 81 ดู ท่านจะเห็นได้ ซึ่งมีความว่า "เมื่อมีปัญหาโต้เถียงเกี่ยวกับการประชุมและปรึกษาซึ่งมิได้กำหนดไว้ในข้อบังคับนี้ ให้ถ้อยคำของที่ประชุมเป็นคำตัดสินเด็ดขาด"... ประธานสภา ไม่มีอำนาจสิทธิขาดที่จะปฏิเสธคำสั่งเสนอของรัฐบาล เพราะยังมีความสงสัยอยู่ว่า สมาชิกส่วนมากอาจจะเห็นตรงกับรัฐบาลที่เสนอมารับเป็นการถูกต้องก็ได้ จึงได้เสนอมาร¹

และอีกคนหนึ่ง ประธานสภา ได้กล่าวอีกว่า พระราชบัญญัติวัฒนธรรมที่เสนอเข้ามาอีกครั้งเพราะถือว่าเป็นกรณีพิเศษที่ได้ทำความตกลงทางวัฒนธรรมกับประเทศญี่ปุ่น การเตรียมการต่าง ๆ เพื่อปลูกฝังวัฒนธรรมนั้นไม่ทันการ จึงต้องรวบรวมหาทางให้รวดเร็วที่สุด² ในการลงมติได้มีนายสุวิชัย พันธะเศรษฐ ผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่และผู้แทนราษฎรกลุ่มฝ่ายค้านได้แสดงความสงสัยในเรื่องแบบแผนของการลงมติก่อนหน้านี้ว่าจะขัดด้วยบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ ฉะนั้นประธานสภาผู้แทนราษฎร จึงให้มีการลงมติว่า ร่างพระราชบัญญัติที่ประธานสภา ส่งมาให้ที่ประชุมรัฐสภาพิจารณาวินิจฉัยใหม่อีกครั้งหนึ่งนี้ เป็นการชอบด้วยข้อบังคับการประชุมรัฐสภาหรือไม่ ผลการลงมติที่ประชุมเห็นด้วยว่าชอบด้วยข้อบังคับ 69 : 12 เสียง และผลการลงมติรับหลักการร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ ผ่านไปได้ด้วยคะแนน 69 : 10 เสียง รัฐบาลขอเสนอส่งกรมการวิสามัญเพื่อการแปรญัตติในวาระที่ 2 ต่อไป

¹สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 25/2485 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3, วันพฤหัสบดีที่ 24 ธันวาคม 2485, หน้า 1043-1044.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 1050.

ทัศนะของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แสดงออกโดยการอภิปรายประกอบการพิจารณา ร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรม ในช่วงปี 2485 ทั้ง 4 ฉบับ รวม 5 ครั้ง ดังที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นว่ามึลักษณะที่เปลี่ยนไปจากเดิมมาก นโยบายวัฒนธรรมในรูปแบบเดิมที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเคยแสดงทัศนะสนับสนุนอย่างเปิดเผย กลับเปลี่ยนเป็นการคัดค้าน เช่น นโยบายวัฒนธรรม เพื่อต่อต้านคนจีน ซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหลายนายเคยแสดงทัศนะสนับสนุนทั้งในการอภิปรายประกอบการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติและในการตั้งกระทู้ถาม แต่ปรากฏว่านโยบายวัฒนธรรม ดังกล่าวกลับได้รับการคัดค้าน ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงเหตุผลประกอบการแสดงทัศนะคัดค้านของ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จะพบว่าสิ่งที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะแสดงการคัดค้านอย่างรุนแรงที่สุด ก็คือ บทลงโทษที่รุนแรง ซึ่งจะพบได้ตั้งแต่มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรม ฉบับที่ 1 เมื่อ พ.ศ. 2483 แล้ว โดยมีนายทองอยู่ เอี่ยมบุญอุ้ม ได้เสนอแปรญัตติลดโทษปรับจาก 24 บาท ลงมาเหลือ 12 บาท ซึ่งรัฐบาลก็ได้ยึดถือเรื่อยมาในการเสนอร่างพระราชบัญญัติฉบับต่อ ๆ มา จนกระทั่งมีการเสนอร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรม ฉบับที่ 5 ที่เพิ่มโทษปรับเป็น 100 บาท และ กำหนดโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน หรือทั้งปรับทั้งจำ ในครั้งนี้ นายเข็มชาติ บุญรัตน์ ได้ขอ แปรญัตติให้มีการตัดเงื่อนไขก่อนการลงโทษ การแปรญัตติครั้งนี้รัฐบาลไม่ยอมรับมติของสภาและเสนอร่างพระราชบัญญัติกลับเข้ามาสู่ที่ประชุมสภา อีกครั้งหนึ่ง อันเป็นวิธีการที่ไม่ชอบด้วยแบบแผนการ พิจารณาร่างพระราชบัญญัติโดยทั่วไป และรัฐบาลกลับเพิ่มโทษให้รุนแรงมากขึ้นอีก สำหรับ กิจกรรมการก่อตั้งสมาคมไต้ดินต่าง ๆ

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แสดงการคัดค้านร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรม ฉบับที่ 5 ครั้งแรก ประกอบด้วยสมาชิกสภาผู้แทนฯ ที่เป็นฝ่ายค้านและเป็นอิสระ แต่ในครั้งที่ 2 ผู้ที่ คัดค้านมีแต่สมาชิกฝ่ายค้านทั้งสิ้น การคัดค้านนั้นจะคัดค้านในเรื่องบทลงโทษและการที่รัฐบาล กระทำผิดแบบแผนของรัฐธรรมนูญและข้อบังคับการประชุม

ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การแสดงทัศนะของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่อนโยบายวัฒนธรรม ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีลักษณะคล้ายตามและให้การสนับสนุนอย่างค่อนข้างจะเด่นชัดมาก

ในระยะก่อนที่ประเทศไทยจะเข้าร่วมในสงครามโลกครั้งที่ 2 แต่ภายหลังที่ประเทศไทยได้เข้าร่วมในสงครามโลกครั้งที่ 2 แล้ว นโยบายวัฒนธรรมของจอมพล ป. พิบูลสงครามเริ่มเปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้ยังมีผลกระทบถึงเอกลักษณ์ของสังคมไทยหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายวัฒนธรรมที่มีลักษณะเคร่งครัดเอาจริงเอาจังตามลักษณะของลัทธิเผด็จการ ซึ่งเข้าไปก้าวทำลายเสรีภาพส่วนบุคคลหลายประการ ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแสดงความเห็นคัดค้านนโยบายวัฒนธรรมในช่วงปี พ.ศ. 2485 และจะเริ่มปรากฏว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ร่วมอยู่ในกลุ่มฝ่ายค้านหลายนายได้แสดงบทบาทคัดค้านนโยบายวัฒนธรรมอย่างเด่นชัด เช่น นาย เข็มชาติ บุญรัตพันธ์ นาย พัน สุพรรณสาร นาย แก้ว สิงหะคเชนทร์ เป็นต้น การคัดค้านนโยบายวัฒนธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เข้าร่วมอยู่ในกลุ่มฝ่ายค้านเหล่านี้ น่าจะพิจารณาได้ว่า เป็นการแสดงทัศนะคัดค้านทั้งเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนโดยส่วนรวม และเป็นการคัดค้านโดยเหตุผลทางการเมือง เพื่อจะต่อต้านจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในรัฐสภาด้วย มิฉะนั้นรัฐบาลคงจะไม่ได้ตอบการกระทำของฝ่ายสภา โดยการทำผิดข้อบังคับการประชุมรัฐสภา และบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญโดยแจ้งชัด ด้วยการใช้อำนาจยับยั้งร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรม ฉบับที่ 5 เสียเอง แทนที่จะให้เป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ตามบทบัญญัติในมาตรา 39 แห่งรัฐธรรมนูญ จึงเท่ากับว่ารัฐบาลได้นำสิทธิของพระมหากษัตริย์มาใช้เสียเองทีเดียว

เมื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรม ฉบับที่ 5 ซึ่งเสนอกลับเข้าสู่การพิจารณาของที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรอีกเป็นครั้งที่ 2 จะพบว่าข้อบัญญัตินี้เพิ่มเติมบทลงโทษแก่ผู้ดำเนินกิจกรรมก่อตั้งสมาคมและรวบรวมสมาชิกจัดตั้งสมาคมในมาตรา 15 ทวินั้น เป็นการเพิ่มบทลงโทษขึ้นอย่างรุนแรงมาก คือปรับไม่เกิน 2,000 บาท โทษจำไม่เกิน 1 ปี หรือทั้งปรับทั้งจำ ข้อบัญญัติในมาตรา 15 ทวิดังกล่าวนี้ นับเป็นการแสดงปฏิกิริยาของฝ่ายรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เพื่อโต้ตอบการแสดงทัศนะคัดค้านนโยบายวัฒนธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอย่างเด่นชัดมาก และเป็นมาตรการตอบโต้กระแสดำเนินกิจกรรมเพื่อรวบรวมเสียงสนับสนุนกลุ่มฝ่ายค้านรัฐบาลในรัฐสภาด้วย

ส่วนการที่จะกล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคัดค้านนโยบายวัฒนธรรมนั้น ก็อาจจะกล่าวได้ว่ามีปัจจัยอยู่ 2 ประการ คือ

1. รูปแบบของนโยบายวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ปรากฏว่ารูปแบบของนโยบายวัฒนธรรมในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่เพิ่มหลงโทษให้สูงขึ้น มีการออกพระราชกฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรมให้ชาวไทยและชาวจีนปฏิบัติ เป็นต้น ได้ถูกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกลุ่มหนึ่งที่มิใช่กบฏภิราย หรือ "ดาวสภา" ทำการคัดค้าน ด้วยหวังว่ารัฐบาลจะได้ผ่อนปรนข้อกำหนดเกี่ยวกับหลงโทษให้ลดความรุนแรงลงบ้าง แต่ปรากฏว่ารัฐบาลก็มิได้รับฟังความคิดเห็นของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรดังกล่าว รัฐบาลยังคงยึดถือตามความตั้งใจเดิมที่จะเร่งรัดปรับปรุงวัฒนธรรมของชาติให้สัมฤทธิ์ผลให้จงได้

2. ความไม่พอใจจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่ใช้อำนาจบริหารครอบงำฝ่ายนิติบัญญัติ และความไม่พอใจที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ผูกมิตรกับญี่ปุ่นจนถึงขั้นประกาศสงครามต่อฝ่ายสัมพันธมิตร¹ ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนหนึ่งที่ตระหนักดีว่าความผูกพันกับประเทศญี่ปุ่นได้สร้างความยุ่งยากให้กับประเทศไทยมาก่อนหน้าที่จะเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 เสียอีก² การที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำเนินมาตรการหลายอย่างที่ เป็นประโยชน์ต่อการสงครามของฝ่ายญี่ปุ่นในประเทศไทย เช่น การออกกฎหมายต่อต้านชาวจีนในลักษณะต่าง ๆ รวมทั้งพระราชบัญญัติวัฒนธรรมด้วยนั้น ย่อมจะนำความเสียหายมาสู่ประเทศชาติได้ในภายภาคหน้า ฉะนั้นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกลุ่มฝ่ายค้านซึ่งมีทั้งผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1 และประเภทที่ 2 จึงได้ร่วมกันต่อต้านจอมพล ป. พิบูลสงคราม และต่อต้านนโยบายวัฒนธรรมไปด้วย

¹ประเสริฐ บัณฑุสกันธ์, รัฐสภาไทยในรอบ 42 ปี, หน้า 379.

²พรเพ็ญ ชันตระกูล, "ประเทศไทยกับการเคลื่อนไหวของญี่ปุ่นในเอเชีย ค.ศ. 1938-1941" วารสารธรรมศาสตร์ 9 : 2 (ตุลาคม - ธันวาคม 2522) : 22-43.

การที่สมาชิกสภาผู้แทนฝ่ายค้านต่อต้านจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่ร่วมมือกับญี่ปุ่น ทำให้ญี่ปุ่น
ทำการติดตามความเคลื่อนไหวของผู้แทนราษฎรกลุ่มนี้ด้วย¹

ฉะนั้นจึงกล่าวสรุปได้ว่า ปัจจัยที่ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคัดค้านนโยบายวัฒนธรรม
ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็คือ รูปแบบนโยบายวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ทำให้
ผู้แทนราษฎรคัดค้านนโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลที่รุนแรงจนเกินไป ประกอบกับเหตุผลทางการเมือง
เมืองในสงครามโลกครั้งที่ 2 กลุ่มฝ่ายค้านในสภาได้ชักจูงให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเห็นถึงการ
ดำเนินนโยบายที่ผิดพลาดของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่จะนำผลเสียมาสู่ประเทศชาติใน
กาลข้างหน้า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งถูกบีบคั้นจากอำนาจของฝ่ายบริหารอยู่แล้วจึงเต็มใจ
ร่วมมือกับกลุ่มฝ่ายค้านในสภาเพื่อโค่นล้มจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยวิถีทางรัฐสภา การโจมตี
นโยบายวัฒนธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เข้าร่วมอยู่ในกลุ่มฝ่ายค้านในสภา จึงน่าจะเป็น
การโจมตีด้วยเหตุผลทางการเมืองมากกว่าจะเป็นการโจมตีนโยบายวัฒนธรรมด้วยความเห็นอก
เห็นใจราษฎรที่เดือดร้อนจากนโยบายดังกล่าว

จากการศึกษาทัศนะของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก่อนนโยบายวัฒนธรรมของจอมพล ป.
พิบูลสงคราม พบว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะยอมรับหรือไม่ยอมรับนโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาล
หรือไม่นั้น จะขึ้นอยู่กับลักษณะของนโยบายวัฒนธรรมเป็นประการสำคัญ และยังมีเหตุผลในทาง
การเมืองระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 รวมอยู่ด้วย นอกจากนี้จากการศึกษายังพบว่า สภาพ
ของรัฐสภาไทยยังขาดอิสระในการดำเนินการอยู่มาก อำนาจของฝ่ายบริหารยังสามารถ
ครอบงำฝ่ายนิติบัญญัติได้อยู่ตลอดเวลา จึงทำให้รัฐสภาไทยมีสภาพที่อ่อนแอ ประกอบกับ
การเมืองไทยยังยึดถือความสำคัญในตัวบุคคลอยู่มาก ทำให้ผู้นำของไทยที่ได้อำนาจมาแล้ว
พยายามรักษาอำนาจของตนไว้ด้วยวิธีการต่าง ๆ ทั้งโดยการนำเอาศัตรูฝ่ายตรงข้ามเข้ามา

¹จรรยา กุวานนท์, ชีวิตการต่อสู้ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม, หน้า 262.

เป็นเครื่องมือในการต่อรองอำนาจกัน เช่น นายปรีดี พนมยงค์ และกลุ่มฝ่ายค้านในสภา
 หันไปร่วมมือกับสมาคมและองค์การใดก็ตามต่าง ๆ ของคนจีนในประเทศไทย ซึ่งสมาคมและ
 องค์การเหล่านี้ได้สร้างปัญหาทางการเมืองให้แก่ประเทศไทยอย่างรุนแรงมานานแล้ว ฉะนั้น
 เมื่อผู้นำคนใหม่ได้อำนาจจึงได้เปลี่ยนแปลงนโยบายของตนเสียใหม่ ปัญหาต่าง ๆ ของชาติจึงไม่ได้
 ดำเนินการแก้ไขกันอย่างต่อเนื่อง ผู้นำมุ่งการแข่งขันและรักษาอำนาจมากกว่าจะพัฒนาความ
 ก้าวหน้าของชาติ ฉะนั้นรูปแบบรัฐสภาของไทยจึงถูกใช้เป็นเครื่องมือในการครอบครองอำนาจ
 มากกว่าจะได้รับการพัฒนาไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์

กล่าวโดยสรุปแล้ว การแสดงทัศนะของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่อนโยบายวัฒนธรรม
 ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายวัฒนธรรม จอมพล ป.
 พิบูลสงคราม ยังคงดำเนินนโยบายวัฒนธรรมไปตามเจตนาเดิมต่อไป อันแสดงให้เห็นว่าจอมพล ป.
 พิบูลสงคราม ยังคงมีฐานอำนาจที่ค่อนข้างจะมั่นคงอยู่มากในสภาผู้แทนราษฎร แต่อย่างไรก็ตาม
 การแสดงทัศนะของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่อนโยบายวัฒนธรรม นับเป็นจุดเริ่มต้นหรือปัจจัย
 พื้นฐานให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้มีการรวมตัวกันเพื่อต่อต้านรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม
 อย่างเข้มแข็งมากขึ้นอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนเลย เป็นการรวมพลังกันที่สามารถท้าทายอำนาจ
 ของฝ่ายบริหารได้อย่างเด่นชัด อันจะเป็นแบบอย่างแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะรวมพลังกัน
 โค่นล้มอำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่บีบคั้นสภาผู้แทนราษฎรอย่างรุนแรง เช่น กรณี
 การลงมติให้นายทวี บุญยเกตุ เป็นประธานสภาผู้แทนราษฎร และนายควง อภัยวงศ์ เป็น
 รองประธานสภาผู้แทนในคราวเปิดประชุมสมัยสามัญ พ.ศ. 2486 ของสภาผู้แทนราษฎร เมื่อ
 วันที่ 26 มิถุนายน 2486 หรือกรณีการลงมติไม่รับหลักการร่างพระราชบัญญัติอนุมัติพระราช
 กำหนด 2 ฉบับเกี่ยวกับการสร้างพุทธอนุสรณ์ที่พระพุทธรูป และการสร้างเมืองเพชรบูรณ์
 เมื่อกลางเดือนกรกฎาคม 2487 เป็นต้น

ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่า เมื่อใดที่รัฐบาลไม่ได้ดำเนินนโยบายให้เกิดประโยชน์ต่อ
 ประเทศชาติและประชาชนอย่างแท้จริงแล้ว สภาผู้แทนราษฎรก็ยังคงใช้ความพยายามที่จะ

พิทักษ์ปกป้องผลประโยชน์ของประชาชนอยู่เสมอ ถึงแม้ว่าจะมีการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง
สัมพันธ์กับการแสดงทัศนะของสมาชิกสภาผู้แทนอยู่ด้วยก็ตาม แต่การแสดงทัศนะของสมาชิก
สภาผู้แทนราษฎรก็เป็นหนทางนำไปสู่การแก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์ของประเทศชาติให้ดียิ่งขึ้นเป็น
ประการสำคัญ อันนับได้ว่าสถาบันรัฐสภาหรือสภาผู้แทนราษฎรได้กระทำหน้าที่อันเป็นคุณประโยชน์
ต่อชาติบ้านเมืองและประชาชนชาวไทยได้เป็นอย่างดีอีกครึ่งหนึ่งที่สมควรต่อการกล่าวถึงไว้
ณ ที่นี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย